Nr 265.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till lantbruksskolor, lantmannaskolor och lanthushållsskolor; given Stockholms slott den 14 mars 1919.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels höja ordinarie anslaget till understöd åt nio lantbruksskolor

i södra och mellersta Sverige från	kronor	67,500
med	»	22,500
till	»	90,000

samt ordinarie anslaget till understöd åt fyra lantbruksskolor i Dalarna och Norrland från

	»	24,000
med	»	8,000
till	»	32,000
eller tillhopa till	»	122,000;

dels till ålderstillägg åt föreståndare och lärare vid lantbruksskolor anvisa ett ordinarie förslagsanslag av kronor 8,000;

dels höja ordinarie förslagsanslaget till understöd åt lantmannaskolor

från	kronor	240,000
med	»	160,000
till	»	400,000;

dels höja ordinarie förslagsanslaget till understöd åt lanthushållsskolor

från	kronor	60,000
med	»	115,000
till	»	175,000;

dels godkänna de av lantbruksstyrelsen föreslagna grunder för statsbidrag från dessa anslag med de av chefen för jordbruksdepartementet tillstyrkta ändringar och tillägg samt medgiva, att Kungl. Maj:t må äga vidtaga de jämkningar i dessa grunder, som må finnas erforderliga, ävensom utfärda närmare föreskrifter angående dessa grunders tillämpning;

dels medgiva, att rätt till delaktighet i dövstumlärarnas pensionsanstalt må tillkomma föreståndare och ämneslärare med fast anställning vid lantmannaskola med delaktighetsbelopp, som motsvarar vederbörandes lön i högsta lönegraden enligt de nu föreslagna bestämmelserna för dylika lärares minimiavlöning, med rätt för Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i reglementet för sagda pensionsanstalt, som i anledning härav må finnas erforderliga,

dels föreskriva, att lärare, som äger eller enligt förslaget erhåller delaktighet i dövstumlärarnas pensionsanstalt, skall vara underkastad de ändrade bestämmelser, som kunna varda meddelade rörande samma anstalt;

dels ock för beredande av ökat understöd för lantmannaskolor för läsåret 1919—1920 anvisa å *extra stat* för år 1920 ett förslagsanslag av ..... kronor 40,000.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1919.

Närv rande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Petersson anförde:

Å ordinarie stat under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» har riksdagen anvisat till understöd åt nio lantbruksskolor i södra och mellersta Sverige sammanlagt 67,500 kronor samt till understöd åt fyra lantbruksskolor i Dalarna och Norrland sammanlagt 24,000 kronor eller tillhopa 91,500 kronor.

Vidare har 1918 års lagtima riksdag medgivit, att av 1919 års ordinarie anslag till understöd åt ovan omförmälda lantbruksskolor i den mån detta anslag därtill lämnade tillgång och eljest av till Kungl. Maj:ts förfogande ställda medel under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar» finge under visst villkor för läroåret den 1 november 1918—den 31 oktober 1919 av Kungl. Maj:t anvisas ökat statsbidrag med 2,200 kronor till sådan skola i södra och mellersta Sverige och med 1,800 kronor till sådan skola i Dalarna och Norrland.

I skrivelse den 28 november 1918 anförde lantbruksstyrelsen, att då det syntes önskvärt, att förhöjning i det ordinarie anslaget till ifrågavarande skolor måtte från och med år 1920 äga rum och i samband därmed viss reglering av lärarlönerna företagas, statsanslag för ändamålet syntes böra finnas tillgängligt. Utredning i ämnet påginge i lantbruksstyrelsen, av vilken utredning emellertid redan vid tiden för skrivelsens avlåtande syntes framgå, att den erforderliga förhöjningen i ovan angivna ordinarie anslag å 91,500 kronor skulle komma att uppgå till omkring 43,500 kronor. På grund härav hemställde lantbruksstyrelsen, att sådan anslagsförhöjning måtte tillsvidare beräknas.

I enlighet härmed har Kungl. Maj:t, på min hemställan, i punkten 9 under nionde huvudtiteln i årets statsverksproposition föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition angående ökat anslag till lantbruksskolor, som Kungl. Maj:t kunde komma att avlåta till riksdagen, i de till understöd åt sådana skolor å ordinarie stat anvisade anslag beräkna en förhöjning med det av lantbruksstyrelsen beräknade beloppet till 135,000 kronor.

Under förenämnda anslagstitel finnes vidare uppfört ett förslagsanslag av 240,000 kronor till understöd åt lantmannaskolor. Därjämte har 1918 års lagtima riksdag på extra stat för år 1919 anvisat till ökat understöd åt lantmannaskolor ett förslagsanslag av 48,000 kronor, varjämte medel till tillfällig löneförbättring åt lärare vid dessa skolor anvisats av såväl lagtima som urtima riksdagen år 1918.

Lantbruksstyrelsen anförde i skrivelse den 23 november 1918, att då det syntes önskvärt, att vid lantmannaskolor anställda lärare bereddes — förutom vissa ålderstillägg — till sina minimibelopp bestämda löneförmåner, vilka i fråga om ett flertal av dessa skolor icke oväsentligt överstege nu utgående löner, och då här ifrågavarande undervisningsverksamhet även eljest torde, för att kunna uppehållas på ett tillfredsställande och tidsenligt sätt, tarva ökat understöd, syntes det lantbruksstyrelsen uppenbarligen vara av behovet påkallat, att åt dessa skolor bereddes tillgång till avsevärt förhöjda anslag. Utredning i ämnet påginge i lantbruksstyrelsen, av vilken utredning syntes framgå, att den för här ovan omförmälda ändamål erforderliga förhöjningen skulle komma att uppgå till 160,000 kronor.

Då efter inhämtande av den utredning, varmed lantbruksstyrelsen sålunda vore sysselsatt, proposition i ämnet syntes böra avlåtas till riksdagen, har Kungl. Maj:t i punkten 11 under nionde huvudtiteln i årets statsverksproposition på min hemställan föreslagit riksdagen att i

avbidan på den proposition angående ökning i förslagsanslaget till understöd åt lantmannaskolor, som Kungl. Maj:t kunde komma att avlåta till riksdagen, i detta anslag beräkna en förhöjning till 400,000 kronor.

Under nyssnämnda anslagstitel finnes även upptaget ett ordinarie förslagsanslag av 60,000 kronor till understöd åt lanthushållsskolor. Därutöver hava medel till tillfällig löneförbättring åt lärarinnor vid dessa skolor anvisats av såväl lagtima som urtima riksdagen år 1918.

Lantbruksstyrelsen anförde i förut omförmälda skrivelse den 28 november 1918, att utredning jämväl angående vissa ändringar beträffande statsunderstöden till dessa skolor och deras lärarpersonal påginge inom styrelsen, och framhöll önskvärdheten av, att höjt anslagsbelopp till lanthushållsskolorna måtte beräknas i riksstaten. Det erforderliga anslaget syntes böra beräknas till 175,000 kronor.

I enlighet härmed har Kungl. Maj:t i punkten 12 under nionde huvudtiteln i statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att i avbidan på blivande proposition beräkna en höjning i förevarande anslag till 175,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har nu i skrivelse den 29 januari 1919 framlagt en utförlig utredning i nu angivna hänseenden jämte förslag till genomgripande förändringar i systemet för statens understöd till ifrågavarande skolor. Styrelsens skrivelse torde få såsom bilaga fogas till detta protokoll och jag anhåller att beträffande innehållet i skrivelsen få hänvisa till denna bilaga.

Styrelsen har därvid beträffande lantmannaskolorna, vilka ofta äro förenade med folkhögskolor och även eljest förete stor likhet med sistnämnda skolor, avfattat sitt förslag i så nära överensstämmelse, som befunnits möjligt och lämpligt, med ett ungefär samtidigt av skolöverstyrelsen avlämnat förslag beträffande folkhögskolorna. I fråga om lantbruksskolor och lanthushållsskolor, vilka representera mera självständiga skoltyper, har styrelsen i möjligaste mån tillämpat likadana principer som de, vilka förordats beträffande lantmannaskolorna. Styrelsens förslag har framgått efter överläggningar med vederbörande inspektörer för den lägre lantbruksundervisningen.

I avseende å förslagens innebörd torde jag få framhålla, att förslagen avse, att för varje slag av skola skall såsom villkor för åtnjutande av statsanslag stadgas, att skolan utbetalar vissa minimilöner åt föreståndare och fast anställda lärare. Minimilönerna skola enligt förslaget utgöras av dels grundlön och dels ålderstillägg efter vissa år. Beloppen

av dessa minimilöner äro olika vid olika slag av skolor samt, beträffande lantmannaskolor och lanthushållsskolor, även vid olika slag av kurser. Lantbruksstyrelsen har uttryckligen framhållit, att de föreslagna avlöningarna äro avsedda för normala förhållanden och beräknats efter förhållandena före kristiden, dock med skälig förhöjning, enär det icke ansetts sannolikt, att det allmänna prisläget skall åter nedgå ända till den prisnivå, som gällde före kriget. Ifall de nuvarande abnormt höga prisen fortfore även sedan de nyreglerade lönerna börjat tillämpas, förefunnes ju möjlighet att genom tillägg i en eller annan form bereda därefter avpassad ökning i lönebeloppen. Grundlönerna hava föreslagits skola ingå i det till vederbörande skola lämnade statsanslag, varemot ålderstilläggen, vilka kunna variera vid olika skolor, skulle utgå direkt av statsmedel.

Statsbidraget till *lantmannaskola* har föreslagits skola utgå vid ordinarie kurs med belopp, motsvarande minimilönen till föreståndare och en fast anställd ämneslärare samt vid övriga kurser med belopp, grundade på vissa närmare angivna beräkningar. Därjämte skulle särskilda bidrag utgå för parallellundervisning och till vikariatsarvoden i vissa fall. Statsbidraget till ordinarie kurs, andra ordinarie årskurs och längre kurs har föreslagits att liksom nu utgå delvis såsom grundanslag, oberoende av ortsbidrag. Anslaget till fortsättningskurs föreslås skola liksom för närvarande helt och hållet utgå som grundanslag, varjämte ortsbidrag ej heller skulle krävas för ålderstilläggen.

Enligt lantbruksstyrelsens förslag skulle till lantmannaskola av statsmedel utgå följande understöd:

1) till ordinarie kurs högst	kronor	7,000
(med iakttagande av att anslaget reduceras med 500 kronor, därest skolans föreståndare tillika är föreståndare för folkhögskola)		
varav i grundanslag	»	3,000
2) till en andra ordinarie årskurs högst	»	2 500
varav i grundanslag	»	1,250
3) till längre kurs högst	»	6,500
(med iakttagande av att anslaget reduceras med 350 kronor, därest skolans föreståndare tillika är föreståndare för folkhögskola)		
varav i grundanslag	»	4,000
4) till fortsättningskurs	»	3,500
(med iakttagande av att anslaget reduceras med 350 kronor, därest skolans föreståndare tillika är föreståndare för folkhögskola)		
5) till parallellundervisning vid ordinarie kurs, där elevantalet överstiger 30	»	1,500
6) samt därjämte erforderligt belopp till		

a) ålderstillägg åt föreståndare och fast anställda ämneslärare, nämligen till föreståndare två ålderstillägg, vartdera å 500 kronor, efter respektive 5 och 10 års oförvitlig tjänstgöring och till ordinarie ämneslärare tre ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, efter respektive 5, 10 och 15 års oförvitlig tjänstgöring;

b) bidrag till ersättning åt vikarie för föreståndare eller lärare, som på grund av sjukdom eller för fullgörande av offentligt uppdrag är tjänstledig, med belopp motsvarande högst en tredjedel av den för befattningen fastställda minimigrundlönen,

under i huvudsak följande villkor:

1) att vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt, ifråga om ny skola, jämväl inspektören över lantmanna- och lanthushållsskolorna vitsordat behovet inom orten av dylik skola;

2) att, då fråga är om anslag till längre kurs eller fortsättningskurs, lantbruksstyrelsen efter hörande av omförmälde inspektör vitsordat skolans lämplighet för hållande av dylik kurs;

3) att undervisningen pågår vid ordinarie kurs i minst 125, vid längre kurs i minst 215 och vid fortsättningskurs i minst 95 dagar, Kungl. Maj:t dock obetaget att, där särskilda skäl därtill föranleda, undantagsvis medgiva nedsättning i stadgad minimitid;

4) att elevantalet i ordinarie kurs uppgår till minst 15 och högst 60 eller då fråga är om skola, som varit i verksamhet minst tre år, i medeltal för de tre sista åren uppgått till minst 15, skolande tillika, då fråga är om en andra ordinarie kurs under året, elevantalet i den första ordinarie kursen hava uppgått till minst 50, med rätt för Kungl. Maj:t att på grund av särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd, oaktat villkoren ifråga om elevantal icke äro uppfyllda;

5) att elevantalet i längre kurs och fortsättningskurs uppgår till minst 15 och högst 30, skolande tillika elevantalet i skolans ordinare kurs i medeltal för de tre sista läsåren hava uppgått till minst 30, med rätt för Kungl, Maj:t att medgiva sådant undantag, som under punkt 4) nämnts;

6) att inom orten tillskjutes bidrag, som, inberäknat elevavgifter, uppgår till minst lika stort belopp som det, varmed statsunderstödet till skolan överstiger grundanslaget;

7) att vid ordinarie kurs, längre kurs eller fortsättningskurs för varje påbörjat 1.000-tal kronor av statsunderstödet minst en frielev eller dubbla antalet elever mot halv undervisningsavgift må äga åtnjuta undervisning vid kursen, i den mån de obemedlade eller mindre bemedlade elever vid kursen, vilka erhållit understöd av statsmedel till genomgående av kurs vid lantmannaskola, samt de obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande, vilka anmäla sig till erhållande av dylik förmån, uppgå till motsvarande antal;

8) att vid längre kurs eller fortsättningskurs för varje 1.000 kronor av statsunderstödet minst två elever från annat län än det, där skolan är förlagd, äga åtnjuta undervisning vid kursen, i den mån inträdesberättigade sökande från andra län uppgå till motsvarande antal;

9) att för undervisningens bestridande vid skolan finnas fast anställda och till delaktighet i vederbörande pensionsanstalt anmälda en föreståndare och en ämneslärare eller, då både ordinarie och längre kurs hållas, en föreståndare och två lärare; skolande, där såväl lantmannaskola som folkhögskola äro förlagda till samma plats och hava gemensam föreståndare, vars huvudsakliga tjänstgöring är förlagd till folkhögskolan, ytterligare en fast anställd lärare finnas vid skolan;

10) att till den fast anställda lärarpersonalen utbetalas, förutom ålderstillägg, följande minimilöner:

a) till föreståndare, förutom bostad och bränsle eller motsvarade ersättning av minst 800 kronor — där särskild rektor finnes anställd minst 650 kronor — för tjänstgöring endast vid ordinarie kurs 4,000 kronor och för tjänstgöring vid ordinarie kurs jämte längre kurs, fort-ättningskurs eller andra årskurs 5,400 kronor;

b) till fast anställd ämneslärare, förutom bostad och bränsle eller motsvarande ersättning av minst 500 kronor, för tjänstgöring endast vid ordinarie kurs 3,000 kronor och för tjänstgöring vid ordinarie kurs jämte längre kurs, fortsättningskurs eller andra årskurs 3,700 kronor;

11) att skolans verksamhet bedrives i full överensstämmelse med gällande reglemente samt av lantbruksstyrelsen utfärdade föreskrifter;

12) att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i varje särskilt fall finner skäl föreskriva; samt

13) att skolan årligen avgiver berättelse om sin verksamhet:

skolande i övrigt gälla:

att föreståndare och fast anställd ämneslärare för åtnjutande av rätten till löneförhöjning genom ålderstillägg äga tillgodoräkna sig den tid, de före löneregleringens ikraftträdande oavbrutet såsom fast anställda bestritt motsvarande befattning vid lantmanna- eller lantbruksskola;

att föreståndare och fast anställd ämneslärare för åtnjutande av rätten till löneförhöjning genom ålderstillägg äga tillgodoräkna sig den tid, de såsom fast anställda uppehållit motsvarande befattning vid annan lantmanna- eller lantbruksskola;

att föreståndare eller fast anställd ämneslärare, som på grund av sjukdom åtnjuter tjänstledighet, skall vara skyldig att därunder till vikarien avstå en tredjedel av de med befattningen förenade kontanta avlöningsförmånerna utom ålderstillägg;

att föreståndare eller fast anställd ämneslärare, som för fullgörande av offentligt uppdrag åtnjuter tjänstledighet, skall vara skyldig att därunder till vikarien avstå så stor del av de med befattningen förenade kontanta avlöningsförmånerna, som Kungl. Maj:t för varje särskilt fall bestämmer; samt

att ifråga om skyldighet att avgå från tjänst, rätt till pension samt pensionsavgifternas fördelning på skola och befattningshavare m. m. skola gälla bestämmelserna i reglementet för dövstumlärarnas pensionsanstalt.

Till *lanthushållsskolor* utgår för närvarande under vissa villkor statsunderstöd med 1,800 kronor för kurs om minst 12 veckor och 2,700 kronor för kurs om minst 24 veckor, oberoende av antalet kurser vid skolan under året. Lantbruksstyrelsen har ansett minimilönerna till lärarinnorna vid dessa kurser böra avvägas efter en fallande skala allt efter det antal kurser för visst år, vari de undervisa. På grund härav och enär skolornas övriga utgifter ej stiga i proportion till antalet kurser har lantbruksstyrelsen ansett även statsbidrage böra utgå efter liknande grund. Enligt förslaget skulle till lanthushållsskola av statsmedel utgå följande understöd:

1) till kortare kurser:
a) till första årskurs högst ..... kronor 3,200
b) » andra » » ..... » 2,600
c) » tredje » » ..... » 2,000
varav i grundanslag för varje kurs ..... » 1,500
2) till längre kurser:
a) till första årskurs högst ..... kronor 4,500
b) » andra » » ..... » 3,600
varav i grundanslag för vardera kursen ..... » 2,250

3) samt därjämte erforderligt belopp till ålderstillägg åt föreståndarinna och fast anställd lärarinna, nämligen till föreståndarinna två ålderstillägg, vartdera å 300 kronor, efter respektive 5 och 10 års oförvitlig tjänstgöring, samt till lärarinna tre ålderstillägg, vart och ett å 300 kronor, efter respektive 5, 10 och 15 års oförvitlig tjänstgöring;

under i huvudsak följande villkor:

1) att vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt, i fråga om ny skola, jämväl inspektören över lantmanna- och lanthushållsskolorna vitsorda behovet inom orten av skolan;

2) att kortare kurs pågår under minst 105 och längre kurs under minst 165 dagar, i båda fallen ferier oberäknade, Kungl. Maj:t dock obetaget att, där särskilda skäl därtill föranleda, undantagsvis medgiva nedsättning i stadgad minimitid;

3) att antalet elever vid kursen uppgår till minst 12 och högst 24, med rätt likväl för Kungl. Maj:t att på grund av särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd för kurs, vars elevantal understiger förstnämnda siffra;

4) att inom orten tillskjutes bidrag, som, inberäknat elevavgifterna, uppgår till minst lika stort belopp som det, varmed statsunderstödet till kursen överstiger grundanslaget;

5) att för varje påbörjat 1,000-tal kronor av statsunderstödet minst en frielev eller dubbla antalet elever mot halv undervisningsavgift må äga åtnjuta undervisning vid kursen, i den mån de obemedlade och mindre bemedlade elever vid kursen, vilka erhållit understöd av statsmedel för genomgående av kurs vid lanthushållsskola, samt de obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande, vilka anmäla sig till erhållande av sådan förmån, uppgå till motsvarande antal;

6) att för undervisningens bestridande vid skolan finnas fast anställda en föreståndarinna och minst en lärarinna samt, där skolans föreståndarinna på grund därav att hon är gift och sköter eget hushåll eller av annan anledning ej bestrider full tjänstgöring, dessutom en extra lärarinna;

7) att till den fast anställda lärarpersonalen utbetalas, förutom ålderstillägg, följande minimilöner:

a) till föreståndarinna med full tjänstgöring, utom bostad och bränsle, för kortare kurser, 1,400 kronor för den första, 1,000 kronor för den andra och 800 kronor för den tredje årskursen samt för längre kurser, 2,000 kronor för den första och 1,400 kronor för den andra kursen;

b) till fast anställd lärarinna för full tjänstgöring, förutom bostad och bränsle eller motsvarande ersättning av minst 300 kronor, för kortare kurser 1,000 kronor

för den första, 800 kronor för den andra och 600 kronor för den tredje kursen samt för längre kurser 1,500 kronor för den första och 1,000 för den andra kursen;

8) att skolans verksamhet bedrives i full överensstämmelse med gällande reglemente och av lantbruksstyrelsen utfärdade föreskrifter;

9) att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl Maj:t i varje särskilt fall finner skäl föreskriva; samt

10) att skolan årligen avgiver berättelse om sin verksamhet;

skolande i övrigt gälla:

att föreståndarinna och fast anställd lärarinna för åtnjutande av rätten till löneförhöjning genom ålderstillägg äga tillgodoräkna sig den tid, de före löneregleringens ikraftträdande oavbrutet såsom fast anställda bestritt befattning vid statsunderstödd lanthushållsskola såsom föreståndarinna, respektive lärarinna; samt

att föreståndarinna och fast anställd lärarinna för åtnjutande av rätten till löneförhöjning genom ålderstillägg äga tillgodoräkna sig den tid, de såsom fast anställda uppehållit motsvarande befattning vid annan lanthushållsskola.

Vad slutligen beträffar *lantbruksskolorna* har lantbruksstyrelsen ansett sig böra vid dessa skolor för föreståndarna föreslå 300 kronor högre minimilön än för lantmannaskolföreståndare, varemot för förste lärare föreslagits samma lön som för dylik lärare vid lantmannaskola. På grund av införskaffade uppgifter angående lantbruksskolornas inkomster och utgifter har styrelsen uppgjort ett förslag till stat för en sådan skola i södra och mellersta Sverige, av vilken framginge ett anslagsbehov av 10,000 kronor. Detta innebär en ökning med 2,500 kronor i det nu utgående anslaget, om man bortser från den extra ökning med 2,200 kronor, som för läsåret 1918—1919 beviljats av 1918 års riksdag. Styrelsen har vidare ansett, att för lantbruksskola i Norrland och Dalarna, till vilken nu utgår ordinarie statsbidrag av 6,000 kronor jämte 1,800 kronors tillägg för läsåret 1918—1919, anslaget bör ökas med likaledes 2,500 kronor eller sålunda till 8,500 kronor och har till stöd för denna likställdhet i anslagshöjningen framhållit, att löneregleringen till lärarna komme att för skolorna i landets nordligare delar medföra samma ökning i utgifterna som för skolorna i södra och mellersta Sverige.

Enligt förslaget skulle till lantbruksskola av statsmedel utgå följande understöd:

1) till en var av nio lantbruksskolor i södra och mellersta Sverige kronor 10,000,
2) till en var av fyra lantbruksskolor i Norrland och Dalarna ..... » 8,500,
3) samt därjämte erforderligt belopp till ålderstillägg åt föreståndare och förste lärare, nämligen till föreståndare två ålderstillägg, vartdera å 500 kronor, efter respektive 5 och 10 års oförvitlig tjänstgöring samt till förste lärare tre ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, efter respektive 5, 10 och 15 års oförvitlig tjänstgöring;

under i huvudsak följande villkor:

1) att skolans verksamhet bedrives i full överensstämmelse med gällande reglemente och av lantbruksstyrelsen meddelade föreskrifter;

2) att för undervisningens bestridande vid skolan finnas fast anställda en föreståndare och en förste lärare samt vid skola i södra och mellersta Sverige dessutom en andre lärare;

3) att till de båda förstnämnda utbetalas förutom ålderstillägg följande minimilöner:

a) till föreståndare, förutom bostad, bränsle och trädgårdsland, 5,700 kronor;

b) till förste lärare, förutom bostad, bränsle och vid behov trädgårdsland, 3,700 kronor;

4) att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i varje särskilt fall finner skäl föreskriva, samt

5) att skolan årligen avgiver berättelse om sin verksamhet;

skolande i övrigt gälla:

att föreståndare och förste lärare för åtnjutande av rätten till löneförhöjning genom ålderstillägg äga tillgodoräkna sig den tid, de före löneregleringens ikraftträdande oavbrutet såsom fast anställda bestritt motsvarande befattning vid lantmanna- eller lantbruksskola, samt

att föreståndare och förste lärare för åtnjutande av rätten till löneförhöjning genom ålderstillägg äga tillgodoräkna sig den tid, de såsom fast anställda uppehållit motsvarande befattning vid annan lantbruksskola eller lantmannaskola.

Angående de anslagsökningar, som skulle erfordras vid bifall till dessa förslag, har styrelsen anställt följande beräkningar.

Lantmannaskolor:

»46 ordinarie kurser (= antalet 1917—18) à kronor 7,000	kronor	322,000
parallellundervisning vid 9 skolor à kronor 1,500	»	13,500
ålderstillägg till lärare	»	38,500
bidrag till vikariatsarvode	»	2,000
2 längre kurser à kronor 6,500	»	13,000
3 fortsättningskurser à kronor 3,500	»	10,500
1 andra årskurs	»	2,500
Summa	kronor	402,000
Härifrån skulle avgå för gemensam föreståndare vid 6 skolor	»	3,350
Summa	kronor	398,650

Utöver denna summa torde böra beräknas understöd till ordinarie kurser vid en eller annan nyupprättad skola. Å andra sidan är det emellertid antagligt, att på grund av otillräckliga ortsanslag någon reducering av anslagen till vissa skolor kommer att ske, varjämte det är tvivelaktigt, huruvida någon andra årskurs kommer till stånd. Med hänsyn till angivna omständigheter torde ett förslagsanslag av 400,000 kronor kunna anses tillräckligt.»

Lanthushållsskolor:

»Till kortare kurser om minst 105 dagar:

29 första årskurser	à kronor	3.200	kronor	92,800
16 andra »	à »	2,600	»	41,600
5 tredje »	à »	2,000	»	10,000

Till längre kurser om minst 165 dagar:

3 första årskurser	à kronor	4,500	kronor	13,500
1 andra årskurs	à »	3,600	»	3,600

Till ålderstillägg åt föreståndarinnor och lärarinnor	»	5,100
Summa	kronor	166,600

Anslaget till ålderstillägg har sannolikt beräknats något för lågt, enär tillgängliga uppgifter blott angiva, när vederbörande föreståndarinna eller lärarinna tillträtt sin plats vid den skola, där hon för närvarande är anställd, men ej hennes tjänstår i övrigt. Emellertid torde, även om hänsyn tages därtill, ett förslagsanslag av 175,000 kronor få anses fullt tillräckligt.»

Lantbruksskolor:

»9 skolor i södra och mellersta Sverige à kronor 10,000	kronor	90,000
4 » » Norrland och Dalarna à kronor 8.500	»	34,000
Ålderstillägg enligt förut angivna grunder, beräknade till	»	8,000
Summa	kronor	132,000.»

Lantbruksstyrelsen har slutligen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att från och med år 1920

dels höja

ordinarie förslagsanslaget till understöd åt lantmannaskolor från 240,000 kronor till 400,000 kronor;

ordinarie förslagsanslaget till understöd åt lanthushållsskolor från 60,000 kronor till 175,000 kronor; samt

ordinarie anslaget till understöd åt nio lantbruksskolor i södra och mellersta Sverige samt fyra dylika skolor i Dalarna och Norrland från 91,500 kronor till 124,000 kronor;

dels ock anvisa ett ordinarie förslagsanslag av 8,000 kronor till ålderstillägg åt föreståndare och lärare vid lantbruksskolor;

allt att utgå enligt ovan närmare angivna grunder.

Departementschefen.

I likhet med lantbruksstyrelsen finner jag det önskvärt, att staten såsom villkor för statsbidrag till ifrågavarande läroanstalter uppställer fordran på utbetalande till den ordinarie lärarpersonalen av minst vissa angivna avlöningar. Detta bör ur alla synpunkter leda till större ordning och säkerhet samt skänka lärarpersonalen större trygghet, varigenom också skolornas utsikter att förvärva och behålla framstående

lärarkrafter böra ökas. Likaledes anser jag det vara en lämplig anordning, att staten åtager sig att utan krav på motsvarande ortsbidrag gälda ålderstilläggen. Det låter nämligen tänka sig, att svårigheter skulle kunna uppstå just för de äldre, mera förtjänta och erfarna lärarna, ifall deras anställande skulle vålla skolan större kostnad än om en yngre person antoges.

Vad styrelsen i dessa och andra hänseenden nu föreslagit finner jag mig kunna nästan i alla avseenden biträda. I styrelsens förslag anser jag emellertid några förtydliganden vara behövliga. Sålunda torde i punkten 3) av villkoren för statsbidrag till lantmannaskolor böra i enlighet med vad som anförts i motiven och i likhet med vad som föreslagits i anslagsvillkoren beträffande lanthushållsskolor uttryckligen angivas, att i de föreskrivna minsta kurstiderna icke inräknas ferier. Vidare bör i punkten 6) av anslagsvillkoren för lantmannaskolor anmärkas, att tillskott från orten icke kräves för statsbidrag till ålderstillägg och ej heller för statsbidrag till fortsättningskurs. Enahanda bestämmelse bör, så vitt angår statsbidrag till ålderstillägg, införas i punkten 4) av anslagsvillkoren beträffande lanthushållsskolor.

Då det emellertid vid närmare prövning möjligen kan befinnas önskligt att vidtaga även andra jämkningar i de av lantbruksstyrelsen föreslagna grunderna för statsbidrag ävensom att utfärda närmare föreskrifter för dessa grunders tillämpning, torde riksdagens medgivande för Kungl. Maj:t böra utverkas att vidtaga sådana jämkningar och att utfärda dylika föreskrifter.

Beträffande lantbruksskolorna har styrelsen, som nämnt, föreslagit för föreståndaren en minimilön av 5,700 kronor, under det att vid lantmannaskola för föreståndare med full tjänstgöring föreslagits allenast 5,400 kronor. Lantbruksstyrelsen, som medgivit, att den teoretiska undervisningen i lantbruksskolorna visserligen ej fortginge ens fullt så länge som lantmannaskolornas ordinarie kurs, har som skäl för att likväl nyssnämnda högre lön förordats anfört, att lantbruksskolans föreståndare i egenskap av förvaltare för skolegendomen vore ledare av elevernas praktiska utbildning och som sådan tjänstgörande hela året samt att mycket stora krav måste ställas på föreståndarens praktiska utbildning och duglighet samt erfarenhet som förvaltare av skolegendomen. Jag vill ingalunda underskatta betydelsen av de synpunkter lantbruksstyrelsen sålunda anfört och håller före, att det bör ligga i innehavarens av skolegendomen eget välförstådda intresse att till föreståndare anskaffa en synnerligen framstående jordbrukare samt tilldela honom avlöning därefter, men jag har svårt att finna fullgiltig anledning till att från

statens sida en högre minimilön än för lantmannaskolföreståndare är förestavad av något verkligt intresse. Även på sistnämnda föreståndare ställas givetvis mycket stora krav och de hava i regel att handleda ett vida större elevantal än en lantbruksskolföreståndare. Jag anser därför dessa bägge slag av föreståndare böra i detta hänseende likställas och att alltså i punkten 3 a) av anslagsvillkoren till lantbruksskolor avlöningsbeloppet ändras till 5,400 kronor. Att fördenskull minska statsbidragsbeloppet till skolorna i södra och mellersta Sverige under 10,000 kronor anser jag emellertid icke tillrådligt.

För lantbruksskolorna i Norrland och Dalarna har lantbruksstyrelsen föreslagit lika stor anslagshöjning som för de sydligare skolorna eller med 2,500 kronor samt som skäl anfört, att för förstnämnda skolor löneregleringen för lärarna komme att medföra samma ökning i utgifterna som för de senare. Det är dock att märka, att vid skolorna i södra och mellersta Sverige skall enligt de föreslagna statsbidragsvillkoren finnas anställd även en andre lärare, och att, ehuruväl någon minimilön icke föreslås för denne, det torde vara givet att avlöningen även till denne måste ökas, vilken utgift däremot de nordligare skolorna, där andre lärare icke behöver finnas, kan undgå. Såväl på grund härav som med hänsyn till att statsbidraget till de nordligare skolorna nu utgör fyra femtedelar av det, som utgår till de sydligare skolorna, anser jag statsbidraget till de förra skolorna kunna stanna vid 8,000 kronor. Det behövliga anslagsbeloppet till lantbruksskolorna minskas härigenom med 2,000 kronor.

I samband med den nu föreslagna löneregleringen för lantmannaskollärare tarvas vissa ändringar i reglementet för dövstumlärarnas pensionsanstalt för att de höjda lönerna även må kunna medföra höjda pensioner. Jag vill i detta hänseende hänvisa till vad chefen för ecklesiastikdepartementet den 11 mars 1919 i detta hänseende anförde i fråga om folkhögskollärarna. Riksdagens medgivande bör nu begäras till att delaktighet i nämnda pensionsanstalt må tillkomma föreståndare och ämneslärare med fast anställning vid lantmannaskola med delaktighetsbelopp, som motsvarar vederbörandes lön i högsta lönegraden enligt de nu föreslagna bestämmelserna för dylika lärares minimiavlöning ävensom att Kungl. Maj:t må vidtaga de ändringar i reglementet för sagda pensionsanstalt, som i anledning härav må finnas erforderliga. Därjämte torde böra föreskrivas, att lärare, som äger eller enligt förslaget erhåller delaktighet i nämnda pensionsanstalt, skall vara underkastad de ändrade bestämmelser, som kunna varda meddelade rörande samma anstalt.

Dessa nya bestämmelser om minimilöner m. m. böra för lantmannaskolor och lantbruksskolor träda i kraft redan med början av nästinstundande läsår den 1 november 1919, ehuru statsbidragen icke kunna utbetalas förrän efter det nya budgetårets ingång år 1920. För lanthushållsskolorna böra de nya bestämmelserna tillämpas från och med år 1920.

Lantbruksstyrelsen har i sin skrivelse framhållit, att lantmannaskolorna skulle genom den föreslagna höjningen av statsanslaget visserligen erhålla medel för bestridande av ökningen i lönerna till de fast anställda lärarna men att även skolornas utgifter för andra ändamål, exempelvis för hyra av lokaler, underhåll av byggnader, räntor, bränsle, trycksaker m. m. högst betydligt ökats. Under erinran att 1918 års lagtima riksdag beviljat ett förslagsanslag av 48,000 kronor å extra stat för år 1919 för beredande av ökat understöd åt lantmannaskolorna under läsåret 1918—1919 med 20 procent av de ordinarie anslagen har lantbruksstyrelsen anfört, att det torde vara nödvändigt, så länge den nuvarande dyrtiden fortfore, att låta skolorna erhålla ett sådan tillfälligt bidrag. Därest förhållandena så påkallade, kunde det sålunda bliva nödvändigt för lantbruksstyrelsen att framdeles inkomma med framställning härom. Den ökning i utgifter — oavsett löner till föreståndare och fast anställda lärare — som sannolikt komme att bestå även sedan normala förhållanden inträtt, borde skolorna däremot kunna bestrida med ökade ortsbidrag och elevavgifter.

Lantbruksstyrelsen har alltså för närvarande undanskjutit frågan om dylikt dyrtidsbidrag till dessa skolors övriga utgifter. Det synes mig emellertid otvivelaktigt, att behov av hjälp till dessa utgifter kommer att för lantmannaskolorna kvarstå även under läsåret 1919—1920, vilket ju börjar redan den 1 november 1919. Jag anser det därför påkallat, att anslag till sådant ändamål nu äskas av riksdagen. I fjol beviljades, som sagt, dylikt bidrag med 20 procent av dåvarande ordinarie bidrag och då det totala ordinarie anslagsbeloppet upptogs med 240,000 kronor, upptogs tillskottsanslaget med 48,000 kronor. Det är knappast antagligt, att ifrågavarande kostnader komma att under nästa läsår hålla sig vid samma höjd som under det nu pågående. Jag anser det därför tillräckligt om dyrtidsbidraget för läsåret 1919—1920 sättes till 10 procent av det för samma år utgående, höjda ordinarie statsbidraget. Då dettas totalbelopp beräknats till 400,000 kronor, bör det extra bidraget alltså upptagas till 40,000 kronor, vilket belopp bör anvisas såsom förslagsanslag. Till följd av minskningar i vissa beräknade anslag bör

uppförandet i staten av detta anslag ej vålla någon olägenhet i budgethänseende.

Därest behov av dyrtidsbidrag kommer att för år 1920 förefinnas även för lanthushållsskolor, lärer det liksom i år kunna tillgodoses medelst anslag å tilläggsstat. Ej heller för lantbruksskolorna bör enligt min mening något särskilt dyrtidsbidrag nu anvisas.

Då jag i övrigt icke har något att erinra mot lantbruksstyrelsens förslag, hemställer jag, att Eders Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels höja ordinarie anslaget till understöd åt nio lantbruksskolor i södra och mellersta Sverige från ..... kronor 67,500
med ..... » 22,500
till ..... » 90,000

samt ordinarie anslaget till understöd åt fyra lantbruksskolor i Dalarna och Norrland från ..... » 24,000
med ..... » 8,000
till ..... » 32,000
eller tillhopa till ..... » 122,000;

dels till ålderstillägg åt föreståndare och lärare vid lantbruksskolor anvisa ett ordinarie förslagsanslag av ..... kronor 8,000;

dels höja ordinarie förslagsanslaget till understöd åt lantmannaskolor från ..... kronor 240,000
med ..... » 160,000
till ..... » 400,000;

dels höja ordinarie förslagsanslaget till understöd åt lanthushållsskolor från ..... kronor 60,000
med ..... » 115,000
till ..... » 175,000;

dels godkänna de av lantbruksstyrelsen föreslagna grunder för statsbidrag från dessa anslag med de av mig tillstyrkta ändringar och tillägg samt medgiva, att Kungl. Maj:t må äga vidtaga de jämkningar i dessa grunder, som må finnas erforderliga, ävensom utfärda närmare föreskrifter angående dessa grunders tillämpning;

dels medgiva, att rätt till delaktighet i dövstumlärarnas pensionsanstalt må tillkomma föreståndare och ämneslärare med fast anställning vid lantmannaskola med delaktighetsbelopp, som motsvarar vederbörandes lön i högsta lönegraden enligt de nu föreslagna bestämmelserna för dylika lärares minimiavlöning, med rätt för Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i reglementet för sagda pensionsanstalt, som i anledning härav må finnas erforderliga;

dels föreskriva, att lärare, som äger eller enligt förslaget er-

håller delaktighet i dövstumlärarnas pensionsanstalt, skall vara underkastad de ändrade bestämmelser, som kunna varda meddelade rörande samma anstalt;

dels ock för beredande av ökat understöd för lantmannaskolor för läsåret 1919—1920 anvisa å *extra stat* för år 1920 ett förslagsanslag av ..... kronor 40,000.

Vid bifall till dessa förslag om höjningar i ordinarie anslag samt om nytt ordinarie anslag till ålderstillägg åt föreståndare och lärare vid lantbruksskolor kommer ordinarie anslagstiteln undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar att undergå motsvarande förhöjning.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bil. . . . vid detta protokoll utvisar, skulle avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Joh:s Thygesen.

Bilaga till Kungl. Maj:ts proposition nr 265
vid 1919 års lagtima riksdag.

TILL KONUNGEN.

Den lägre lantbruksundervisningen i vårt land är för närvarande ordnad i huvudsaklig överensstämmelse med de förslag, som den 12 december 1908 avgåvos av den utav Kungl. Maj:t den 14 juni 1907 tillsatta lantbruksundervisningskommittén.

På grundval av dessa förslag avlätos nådiga propositioner till 1911 års riksdag angående bl. a. grunderna för förändrad organisation av de med statsmedel understödda lantbruks- och lantmannaskolorna samt till 1912 års riksdag rörande anslag till lanthushållsskolor. Riksdagen godkände med några smärre jämkningar vad Kungl. Maj:t i sagda propositioner föreslagit och fastställde sålunda även de belopp, varmed anslag till nämnda skolor skulle utgå. Reglementen för de olika skolorna utfärdades av Kungl. Maj:t den 19 oktober 1911 för lantbruksskolor (Sv. Förf. nr 118), den 10 juni 1912 för lantmannaskolor (Sv. Förf. nr 117) och den 29 juni 1912 för lanthushållsskolor (Sv. Förf. nr 118). Sistnämnda dag utfärdades jämväl kungörelser angående anslag till lantmanna- och lanthushållsskolor (Sv. Förf. nr 119 och 120).

Ifrågavarande författningar äro fortfarande i huvudsak oförändrade. För lantmannaskolornas vidkommande har dock på grund av Kungl. Maj:ts nådiga propositioner i ämnet beretts möjlighet att erhålla anslag, genom beslut av 1915 års riksdag till ytterligare en kurs för år utöver den ordinarie och genom beslut av 1918 års lagtima riksdag till längre kurs om minst 36 veckor eller fortsättningskurs om minst 16 veckor. Villkoren härför äro fastställda genom nådiga kungörelser den 18 juni 1915 (Sv. Förf. nr 200) och den 11 juni 1918 (Sv. Förf. nr 582), i sammanhang varmed må erinras, att riksdagens sistnämnda beslut föranlett utfärdandet av nådig kungörelse den 8 november 1918 angående nytt reglemente för de med understöd av statsmedel inrättade lantmannaskolor (Sv. Förf. nr 923).

Även lanthushållsskolorna hava genom beslut av 1917 års riksdag, jämlikt förslag av Kungl. Maj:t, givits tillfälle att erhålla anslag till en annan form av kurser än de ursprungliga, nämligen sådana om minst 24 veckor. Bestämmelser härom äro givna i nådiga kungörelser den 28 september 1917 angående dels anslag till lanthushållsskolor (Sv. Förf. nr 639) och dels ändrad lydelse av vissa paragrafer i reglementet för dessa (Sv. Förf. nr 638).

I fråga om lantbruksskolorna har blott en obetydlig ändring rörande undervisningstiden blivit gjord i det ursprungliga reglementet genom nådig kungörelse den 28 februari 1914 (Sv. Förf. nr 23).

Till grund för de av 1911 och 1912 års riksdagar jämlikt Kungl. Maj:ts förutnämnda nådiga propositioner beviljade statsunderstöd till lantmanna-, lantbruks-, och lanthushållsskolorna lågo av lantbruksundervisningskommittén uppgjorda beräkningar och statförslag för de olika skolorna. I dessa statförslag voro bl. a. lönerna vid lantmannaskolorna upptagna till, för föreståndare 3,000 kronor och för förste lärare 2,000 kronor, i båda fallen jämte fri bostad. För lantbruksskolorna beräknades motsvarande löneförmåner skola utgå till föreståndare och förste lärare. I statförslaget för lanthushållsskolorna upptogs lönen för föreståndarinna, förutom förmånen av bostad, till 800 kronor och för biträdande lärarinna till 400 kronor per kurs. För lantbruksskolorna beräknades därjämte en lön av 1,200 kronor till en andre lärare och för samtliga skolor dessutom mindre belopp till ersättning åt extra lärare.

Ehuru lantbruksundervisningskommittén och vederbörande myndigheter sålunda räknat med vissa löner till skolornas lärare såsom grundval för statsanslagen, ifrågasattes likväl ej under ärendets behandling från något håll, att dessa beräknade lönebelopp skulle utgöra minimilöner. Särskilda bestämmelser om viss lön såsom

villkor för erhållande av anslag till skolorna blevo följaktligen ej fastställda, utan hava skolstyrelserna i detta avseende haft fria händer. Endast lantbruksskolorna intaga en i viss mån härifrån avvikande ställning.

De nu nämnda lönerna torde vid den tidpunkt, då de föreslogos och beräknades, d. v. s. för omkring 10 år sedan, hava varit skäliga eller åtminstone någorlunda tillräckliga som begynnelselöner. Den föreslagna staten för skolorna lämnade emellertid intet utrymme för ålderstillägg, och sådana hava på grund av skolornas svaga ekonomi ej heller kunnat beviljas i önskvärd och nödig utsträckning. Lönerna hava därför också i allmänhet fått bibehållas vid eller helt obetydligt överstigit nämnda belopp; i åtskilliga fall hava lönerna t. o. m. varit lägre än de beräknade.

Med det småningom sjunkande penningvärdet blevo dessa löner redan före krigstidens början otillräckliga, särskilt för familjeförsörjare. I den mån krisen medfört betydande prisstegringar på alla livsförnödenheter, har det efter hand blivit omöjligt för lärarpersonalen vid ifrågavarande undervisningsanstalter att existera på de löner, som skolorna i allmänhet kunnat lämna. I många fall hava därför lärarna övergått till annan mera lönande verksamhet, i andra fall åter hava de, ofta till förfång för skolarbetet, måst skaffa sig extra inkomster för att kunna underhålla sig och sin familj.

Dessa svårigheter hava också blivit beaktade av Kungl. Maj:t och riksdagen. Statsbidrag till tillfällig löneförbättring hava sålunda blivit beviljade åt lantmannaskolornas lärare för läsåren 1916—1917, 1917—1918 och 1918—1919, varförutom för sistnämnda läsår jämväl beviljats extra krigstidstillägg. För lanthushållsskolornas lärarinnor hava statsanslag till tillfällig löneförbättring beviljats för åren 1918 och 1919. Dessutom har för sista halvåret 1918 extra krigstidstillägg beviljats. Åt lantbruksskolornas lärare har visserligen intet direkt statsbidrag lämnats för tillfällig löneförbättring, men i motiveringen för det begärda och beviljade tillägget i anslag till lantbruksskolorna för år 1918 framhölls av vederbörande departementschef i det vid statsverkspropositionen angående nionde huvudtiteln den 14 januari 1918 fogade utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden samma dag (sid. 21), att en del därav beräknats till förbättring av lärarnas löner.

Även hushållningssällskapen och landstingen hava i flertalet fall behjärtat skolornas och deras lärares svåra ställning samt lämnat bidrag till löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid lantmanna- och lanthushållsskolor. Dessa bidrag hava utgått dels i den utsträckning, som betingats av villkoren för erhållande av statsbidrag för samma ändamål, dels också i åtskilliga fall med så stort belopp, att lärarna erhållit samma tillägg som statens egna befattningshavare.

Omförmälda tillfälliga löneförbättring har givetvis för skolornas lärare varit av stort värde. Emellertid måste den från lärarnas synpunkt te sig mycket oviss och otillfredsställande för framtiden. Deras avlöning är alltför ojämn och beroende av vederbörande skolas ekonomi. Ingen trygghet finnes för erhållande av skäliga ålderstillägg, varför äldre lärare, som jämväl hava familj att försörja, vid en del skolor få åtnöja sig med samma lön, som yngre ogifta lärare erhålla.

Lantbrukslärarna äro också för närvarande i ekonomiskt avseende betydligt sämre ställda än andra närstående grupper, t. ex. hushållningssällskapens konsulenter och övriga tjänstemän. Dessa hava under de senaste åren allmänt fått sina grundlöner väsentligt höjda och dessutom i många fall lika stort dyrtidstillägg som lantbrukslärarna. Även i det praktiska jordbrukets eller andra näringsgrenars tjänst

kunna utan tvivel agronomutbildade och för lärarverksamhet lämpliga personer numera erhålla betydligt högre löneförmåner än för några år tillbaka.

På grund av dessa i korthet berörda förhållanden förefinnes uppenbarligen för närvarande en mycket stor fara för att ifrågavarande skolor komma att förlora sina bästa lärarkrafter, därest lärarkårens ekonomiska villkor icke förbättras. Ej ens de av sitt arbete mest intresserade lärarna kunna tänkas i längden kvarstanna vid skolorna, om de ej där erhålla skälig lön för sitt arbete men erbjudas sådan på annat håll. Vilken skada en sådan förlust för lantbruksundervisningen skulle medföra, ligger i öppen dag.

På grund av nu nämnda omständigheter har lantbruksstyrelsen kommit till den uppfattningen, att ett omedelbart genomförande av en tillfredsställande lönereglering för lantbrukslärarkåren är ett ofrånkomligt krav. De för närvarande mycket osäkra prisförhållandena äro visserligen ägnade att försvåra beräkningen av de nya lönernas storlek, men kunna dock ej få anses lägga oöverstigliga hinder i vägen för en sådan beräkning och reglering. Man torde nämligen med största grad av sannolikhet kunna utgå ifrån, att prisen på olika slag av förnödenheter visserligen skola avsevärt sjunka men dock ej återgå till de före kriget rådande. Vid den lönereglering, varom här är fråga, torde man därför böra avpassa lönerna efter normala förhållanden men dock med en något högre prisnivå än den före kriget gällande. Skulle de nu rådande, onaturligt höga prisen fortfara även sedan de nyreglerade lönerna börjat tillämpas, förefinnes ju alltid möjlighet att genom tillägg i en eller annan form bereda därefter avpassad ökning i lönebeloppen.

Ett ytterligare skäl att redan nu framlägga förslag till fullständig lönereglering för lantbrukslärarkåren finner lantbruksstyrelsen ligga däruti, att enligt vad styrelsen erfarit skolöverstyrelsen kommer att framlägga förslag till lönereglering för folkhögskolornas lärarkår. Då lantmanna- och lanthushållsskolor ofta äro förlagda till samma plats som folkhögskolor och sortera under samma styrelse, skulle det helt naturligt bliva förenat med stora olägenheter, om en lönereglering bleve genomförd för den ena gruppen av lärare men ej för den andra. Lönereglering synes därför böra genomföras samtidigt för båda ifrågavarande lärargrupper.

Den lönereglering för lantbrukslärarkåren, vars nödvändighet i det föregående påvisats, kommer emellertid tydligen att åsamka samtliga de skolor, som beröras därav, väsentligt ökade utgifter. Då skolorna i allmänhet ej torde hava möjlighet att inom orten i ena eller andra formen erhålla så mycket större inkomster, att den av löneregleringen förorsakade ökningen i utgifterna därav täckes, torde det bliva ofrånkomligt att för löneregleringens genomförande bereda skolorna ökat statsbidrag. Lantbruksstyrelsen anser det därför nödvändigt att nu framlägga förslag om ökade anslag till ifrågavarande skolor. I samband därmed vill styrelsen också till behandling upptaga vissa frågor rörande skolornas organisation och villkoren för de förhöjda statsbidragens erhållande. Samtliga dessa frågor behandlas i det följande var för sig för de olika slagen av skolor.

Lantmannaskolor.

Löneregleringen. Rätten att bestämma lönerna för lantmannaskolornas föreståndare och lärare har, som redan nämnts, hittills uteslutande tillkommit vederbörande skolstyrelse. För att en effektiv lönereglering skall kunna genomföras måste givetvis denna rätt

begränsas. Detta torde lämpligast kunna ske på så sätt, att såsom villkor för åtnjutande av statsanslag stadgas, att skolorna skola vara skyldiga att utbetala vissa *minimilöner* åt föreståndare och fast anställd lärare. Minimilönen bör av förut angivna skäl bestämmas dels i form av *grundlön*, dels såsom *ålderstillägg* efter vissa års oförvitlig tjänst. Ett sådant stadgande om minimilöner kommer självfallet ej att utgöra hinder för beviljande av högre löner. Tvärtom hyser styrelsen den förhoppningen, att skolornas ekonomi i allmänhet måtte bliva så god, att de bliva i stånd att avlöna sina lärarkrafter med högre belopp än minimilönen.

Frågan gäller nu till vilka belopp minimilönerna böra sättas. Vid övervägande av detta spörsmål har lantbruksstyrelsen utgått därifrån, att lantmannaskolans föreståndare och lärare i löneavseende böra så vitt möjligt jämställas med folkhögskolans lärarpersonal, enär de båda skolornas lärare intaga en liknande ställning och ofta arbeta jämsides. Bleve olika minimilöner fastställda för de båda lärargrupperna, skulle detta uppenbarligen giva upphov till missnöje hos den lägst avlönade gruppen. Även den skoltyp, vars lärare bleve lägre avlönade, skulle givetvis lätt bliva stämplad såsom mindre kvalificerad och av underordnad betydelse. Då nu skolöverstyrelsen, som redan nämnts, samtidigt kommer att framlägga förslag till löneregler för folkhögskolornas lärare, har lantbruksstyrelsen ansett sig böra inhämta kännedom om däri föreslagna löner och på framställd begäran jämväl fått taga del av förslaget. Enligt detta skulle manlig föreståndare med full tjänstgöring (minst 34 veckor) erhålla en minimilön av 5,400 kronor jämte fri bostad och fritt bränsle. För föreståndare med tjänstgöring endast vid ordinarie kurs om minst 24 veckor föreslås en minimilön av 4,000 kronor jämte samma naturaförmåner. Lönen till fast anställd manlig ämneslärare föreslås till 3,700 kronor för minst 34 veckor och 3,000 kronor för minst 24 veckors tjänstgöring, i båda fallen jämte fri bostad och fritt bränsle.

Därtill skulle komma för föreståndare två ålderstillägg, vartdera å 500 kronor, efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring och för lärare tre ålderstillägg, vartdera å 500 kronor, efter respektive 5, 10 och 15 års tjänstgöring.

Enligt lantbruksstyrelsens förmenande kunna dessa belopp anses lämpligt avvägda såsom minimilöner jämväl för lantmannaskolornas föreståndare och lärare. Dessas teoretiska utbildning är visserligen, även om konsulentkurs medräknas, i regel ej fullt så dyrbar som folkhögskollärarnas, men detta enda skäl för en något lägre avlöning uppväges mer än väl av åtskilliga andra, som tala för full jämställdhet. På grund av sin såväl praktiska som teoretiska utbildning äro lantbrukslärarna sålunda, såsom redan antytts, mycket eftersökta i det praktiska jordbrukets och andra näringsgrenars tjänst och kunna där ofta erhålla löner, som betydligt överstiga de ovan nämnda. Även såsom praktiska jordbrukare torde agronomer med god utbildning kunna förskaffa sig årsinkomster, som äro väsentligt större än ovan angivna belopp.

Den betydande höjning i lönerna till hushållningssällskapens tjänstemän — sekreterare och konsulenter — som på åtskilliga håll redan genomförts, visar en allmän tendens till avsevärd höjning av inkomsterna för denna tjänstemannagrupp, en tendens, som synes påkalla viss motsvarighet för de egentliga lantbrukslärarna. Endast därigenom att lönerna till lantmannaskolornas föreståndare hållas väl så höga som till konsulenterna, torde nämligen dugliga konsulenter, liksom hittills, kunna förvärvas till föreståndare, ett förhållande som måste anses mycket fördel-

aktigt för skolorna på grund av den stora praktiska erfarenhet och kännedom om ortens jordbruk, som konsulenterna i regel förvärvat sig.

I betraktande av lantbruksundervisningens stora vikt och betydelse för vårt lands modernäring samt nödvändigheten av att för densamma söka förvärva och behålla de bästa tillgängliga krafterna, torde det sålunda ej kunna försvaras att föreslå lägre minimilöner för lantbrukslärarna än de ovan angivna.

På grund av nu anförda omständigheter anser sig lantbruksstyrelsen böra föreslå, att lantmannaskolornas föreståndare och fast anställda lärare tillförsäkras följande minimilöner:

I. Lön till *föreståndare*, utom bostad och bränsle eller motsvarande ersättning, icke understigande 800 kronor eller, där särskild rektor finnes, 650 kronor,

a) vid skola med ordinarie kurs jämte längre kurs, fortsättningskurs eller ytterligare en ordinarie kurs (andra årskurs) ..... kronor 5,400

b) vid skola med endast ordinarie kurs ..... » 4,000

vartill skulle komma två ålderstillägg, vartdera å 500 kronor, efter respektive 5 och 10 års oförvitlig tjänstgöring.

II. Lön till *fast anställd ämneslärare*, utom bostad och bränsle eller motsvarande ersättning, icke understigande 500 kronor,

a) vid skola med ordinarie kurs jämte längre kurs, fortsättningskurs eller ytterligare en ordinarie kurs (andra årskurs) ..... kronor 3,700

b) vid skola med endast ordinarie kurs ..... » 3,000

jämte tre ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, efter respektive 5, 10 och 15 års oförvitlig tjänstgöring.

Förmånen av bostad med bränsle bör givetvis för föreståndare eller lärare, som är gift eller eljest har eget hushåll, omfatta tillräckligt antal rum för hushållet. Där skolan ej är i tillfälle att lämna nödig bostad med bränsle, skall ersättningen därför utgå med så stort belopp, som erfordras för att på annat håll inom samhället kunna anskaffa samma naturaförmåner. Endast i sådant fall vinnes, såsom åsyftat är, full jämställdhet mellan skolornas lärare. Den angivna minimiersättningen är tydligen med nuvarande höga prisläge för låg, men då löneregleringen, som nämnts, är avsedd för normala förhållanden, har den ej ansetts kunna bestämmas högre. Den något lägre ersättningen till föreståndare vid skola, där särskild rektor finnes, motiveras därav, att behovet av utrymme måste anses något mindre, då en del av expeditionsgöromålen och representationsskyldigheten faller på den sistnämnde.

Av nyssnämnda förslag framgår, att för föreståndare beräknats endast två ålderstillägg, under det att för lärare ifrågasatts tre sådana. Skillnaden betingas därav, att äldre förtjänta lärare, som ej ansett sig böra söka eller sökt men ej erhållit föreståndarbefattning, synas böra komma föreståndare något närmare i löneförmåner, än som från början enligt minimigrundlönerna är fallet.

För erhållande av ålderstillägg böra nuvarande föreståndare och lärare få tillgodoräkna sig de tjänstår, som de vid löneregleringens ikraftträdande intjänat såsom föreståndare, respektive lärare vid statsunderstödd lantmanna- eller lantbruksskola. Givetvis böra också föreståndare och lärare, som efter nämnda tidpunkt erhålla fast anställning, få för åtnjutande av rätt till ålder-tillägg tillgodoräkna sig all föregående tjänstgöring av enahanda beskaffenhet vid skolor av nyssberörda slag.

Av sålunda föreslagna, minimilöner skulle, såsom nedan närmare utvecklas, grundlönerna ingå i det till skolan lämnade statsanslaget. Däremot torde ålderstilläggen, som kunna variera vid olika skolor allt efter föreståndares och lärares tjänstår, böra anses direkt utgå av statsmedel, varför däremot svarande statsanslag sålunda komma att växla med ålderstilläggens antal. Endast i så fall kunna skolorna bliva fullt jämställda i fråga om statsanslag i förhållande till ordinarie lärarnas avlöning.

Med rätten att erhålla vissa minimilöner torde böra förbindas skyldighet att avgå från tjänsten vid viss ålder. Då det emellertid ej kan anses billigt att tvinga en föreståndare eller en lärare att avgå från sin tjänst, om han ej vid avgången är tillförsäkrad pension, synes det nödigt att i samband med löneregleringen även förplikta skolorna att anmäla nu ifrågavarande befattningar till författningsenlig delaktighet i dövstumlärarnas pensionsanstalt. Givetvis böra de anmälda befattningarnas innehavare åläggas att betala föreskriven andel av pensionsavgiften. En sådan ömsesidig skyldighet finnes redan nu stadgad för folkhögskolorna och deras lärare. Lantbruksstyrelsen finner sig i anledning härav böra föreslå motsvarande föreskrift i fråga om lantmannaskolorna.

Därest nu föreslagna minimilöner bliva fastställda, torde lantmannaskolornas föreståndare och fast anställda lärare få anses hava erhållit nöjaktig lön för sitt arbete i skolans tjänst. Redan därigenom har ju deras ställning i stort sett blivit tryggad. Emellertid är deras anställning fortfarande förenad med en viss grad av osäkerhet, för så vitt de ej erhålla garanti för att få behålla sina befattningar, så länge de ej själva genom fel i tjänsten förverkat rätten därtill.

Rörande föreståndares och lärares rättsliga ställning gentemot skolan och styrelsen finnas i nuvarande reglemente inga närmare bestämmelser. I fråga om tillsättning stadgas blott i § 26, att det tillkommer styrelsen »att antaga och entlediga föreståndare och lärare samt bestämma dessas avlöningsförmåner; och skall före tillsättandet av dylik befattning kungörelse om ledigheten utfärdas». Angående rättighet och möjlighet för styrelsen att entlediga stadgas i § 24: »Därest föreståndare eller lärare icke förmår att vid skolan uppehålla skick och ordning eller att fullgöra sina åligganden i enlighet med detta reglemente, må han kunna av styrelsen skiljas från sin befattning.» Ingenting hindrar emellertid styrelsen att efter kort uppsägningstid avskeda en lärare, ehuru förutsättningarna för hans skiljande från tjänsten enligt § 24 ej äro förhanden.

Från lärarkårens synpunkt sett måste det därför anses önskvärt, att vissa bestämmelser, som inskränka styrelses rätt att entlediga föreståndare och fast anställda lärare, bliva meddelade. Däremot kan det från skolans och undervisningens synpunkt ej vara försvarligt att allt för mycket försvåra eller rent av omöjliggöra avskedande av föreståndare eller lärare, som visat sig olämplig för sin befattning.

För att så långt möjligt tillgodose dessa olika intressen torde det i reglementet böra stadgas, att föreståndare och lärare med fastare anställning skola fästas vid skolan på viss tid eller tillsvidare med ömsesidig rätt till uppsägning. Anställningen på viss tid bör, med undantag för de två första åren, ske för minst tre år i sänder. Uppsägningstiden bör utgöra minst fyra månader.

Därutöver torde emellertid också böra stadgas att, sedan föreståndare eller lärare varit fast anställd vid skolan i minst tre år, skolans styrelse ej äger skilja honom från hans befattning förrän efter protokollsförd, förut given men resultatlös varning.

Med sådana bestämmelser som de nu i korthet antydda, vilka i huvudsak överensstämma med de för folkhögskolorna delvis redan gällande, delvis nu föreslagna, och vilkas detaljer kunna närmare utformas vid utfärdande av reglemente för här ifrågavarande skolor, torde det från lärarhåll resta kravet på större trygghet i deras anställning bliva så långt möjligt tillgodosett.

På samma gång lantbrukslärarna tillförsäkras skäliga och gent emot förut i allmänhet erhållna löner väsentligt förhöjda minimilöner och ålderstillägg torde också fordringarna på deras kompetens kunna höjas. Sålunda bör för erhållande av kompetensförklaring till föreståndarbefattning gälla vad, som redan nu enligt förut nämnda nya reglemente för lantmannaskolorna är stadgat vid antagande av lärare i jordbruks- eller husdjurslära, nämligen att särskild hänsyn skall tagas till om sökande till befattningen genomgått konsulentkurs. Några särskilda bestämmelser härom torde emellertid ej erfordras, då det ligger i lantbruksstyrelsens hand att vid avgivande av den redan nu stadgade kompetensförklaringen till föreståndare efter en viss övergångstid göra nämnda krav gällande och endast undantagsvis för äldre förtjänta lärare eller konsulenter bevilja dispens därifrån.

I samband med framläggande av detta förslag om minimilöner för föreståndare och fast anställda lärare kan det också — såsom skolöverstyrelsen gjort i fråga om folkhögskolans lärare — ifrågasättas minimibelopp för arvode åt extra ordinarie och vikarierande lärare samt åt vikarierande föreståndare. Då de nämnda lärarnas tjänstgöring emellertid är av mycket skiftande art med hänsyn till såväl undervisningens omfattning och beskaffenhet som övriga förhållanden och de ofta antagas på prov som biträdande lärare, finner lantbruksstyrelsen ej tillräckliga skäl föreligga för ett förslag om minimilöner även för dem. Detsamma gäller med nedan omförmälda undantag i fråga om arvode åt vikarierande föreståndare, enär sådant vikariat oftast är av tillfällig art.

Däremot vill lantbruksstyrelsen i likhet med skolöverstyrelsen föreslå, att statsanslag i vissa fall lämnas såsom bidrag till ersättning åt vikarie för föreståndare eller lärare, som på grund av sjukdom eller fullgörande av offentligt uppdrag nödgas taga tjänstledighet. Behovet av sådant bidrag är lätt att påvisa. Nödgas föreståndare eller lärare av nämnda skäl begära tjänstledighet, kan ej rimligen begäras, att han av sin lön skall avstå erforderligt belopp till avlönande av vikarie, för så vitt ej tjänstledigheten är föranledd av uppdrag, för vilket lämnas så stor ersättning, att den till fullo motsvarar lönen och de extra utgifter, som äro förenade med uppdragets fullgörande. Även om någon del av den tjänstlediges lön avdrages för att användas som bidrag till vikariatsarvode, tillkommer sålunda för skolan i regel en opåräknad, ofta betydande merutgift, som vanligen blir mycket betungande.

För att förekomma de svårigheter, som av nu nämnd anledning kunna uppstå för ifrågavarande skolor, vill lantbruksstyrelsen föreslå, att bidrag av statsmedel må utgå till avlöning åt vikarie för föreståndare eller lärare, som på grund av nämnd anledning åtnjuter tjänstledighet. Bidragets storlek torde, då tjänstledigheten är förorsakad av styrkt sjukdom, lämpligen kunna sättas till en tredjedel av den minimigrundlön, som för tjänsten i fråga är fastställd. Resterande del av vikariens lön skulle i sådan händelse bestridas av skolan och den tjänstledige, vilken i detta fall ej bör vara skyldig att avstå mer än en tredjedel av sin minimigrundlön. Vikariens lön bör utgöra minst två tredjedelar av den tjänstlediges minimigrundlön.

För de fall, då tjänstledighet är orsakad av offentligt uppdrag, torde ej något bestämt belopp för bidrag till arvode åt vikarie kunna på förhand fastställas, enär, som redan antytts, ifrågavarande uppdrag i vissa fall kan vara förenat med så stora inkomster, att den tjänstledige bör helt och hållet eller åtminstone till större delen avlöna sin vikarie. Vid ledighet av sistnämnda anledning synes frågan om bidragets storlek i varje särskilt fall böra hänskjutas till Kungl. Maj:ts prövning.

Samma förfaringssätt torde böra iakttagas, om tjänstledigheten är förorsakad av bestridandet av annan befattning i statens tjänst eller tjänstgöring hos riksdagen, dess utskott eller revisorer, detta i överensstämmelse med stadgandet i § 20 mom. 2 av nådiga kungörelsen den 16 september 1918 angående avlöning åt lärare vid högre folkskola m. m. (Sv. Förf. nr 759.)

Statsunderstöd.

Enligt nu gällande bestämmelser utgår statsanslag under vissa villkor till ordinarie kurs vid lantmannaskola med högst 5,000 kronor, till en andra ordinarie kurs under året med högst 2,000 kronor, till längre kurs med högst 5,000 kronor samt till fortsättningskurs med 3,000 kronor. Härtill kan komma för parallellundervisning vid ordinarie kurs ytterligare 1,000 kronor. Därjämte har 1918 års lagtima riksdag beviljat medel för tillfällig höjning av statsbidraget för läsåret 1918—1919 med 20 procent av ordinarie anslag.

För folkhögskolornas vidkommande har skolöverstyrelsen nu, bland annat, föreslagit, att statsanslaget skulle utgå dels med så stort belopp, som motsvarar minimilönen till skolans föreståndare och fast anställda ämneslärare, dels med de för lärarnas ålderstillägg erforderliga medlen, dels i särskilda fall med bidrag till ersättning åt vikarierande föreståndare och lärare samt dels med särskilt belopp för parallellundervisning. En sådan beräkningsgrund torde också lämpligen kunna användas för lantmannaskolorna, särskilt i vad rörer de med folkhögskolans vinterkurs eller huvudkurs närmast jämförbara ordinarie kurserna, vilka äro de ojämförligt vanligaste. Anslagen till dessa utgå i själva verket redan nu i viss mån efter samma princip. De av lantbruksundervisningskommittén beräknade lönerna till föreståndare och förste lärare, 3,000 kronor, respektive 2,000 kronor, motsvara nämligen fullständigt anslaget till ordinarie kurs, 5,000 kronor.

Enligt ovan angivna beräkningsgrund skulle alltså anslaget till ordinarie kurs i lantmannaskola hädanefter utgå med 4,000 + 3,000 = 7,000 kronor, i stället för nuvarande 5,000 kronor. Denna höjning av anslaget, 2,000 kronor, motsvaras av skillnaden mellan de nu föreslagna minimilönerna till skolans föreståndare och förste lärare och vad som förut av nämnda kommitté beräknats för samma ändamål.

Vid fastställande av grunderna för anslag till lantmannaskolorna vore det givetvis önskvärt, att hänsyn kunde tagas till det olika behov därav, som kan förefinnas vid olika skolor, bland annat beroende på om de äro fristående eller förenade med folkhögskola. Då det emellertid stöter på allt för stora svårigheter att rättvist avväga olika belopp med hänsyn till alla inverkande omständigheter, har lantbruksstyrelsen ej ansett sig kunna frångå den hittills tillämpade principen om lika anslag till alla skolor med samma kurser.

Genom nu föreslagna höjning av statsanslaget skulle lantmannaskolorna erhålla medel för bestridande av ökningen i lönerna till de fast anställda lärarna. Emel-

lertid hava även skolornas utgifter för andra ändamål, exempelvis för hyra av lokaler, underhåll av byggnader, förräntning av byggnadskapital, bränsle, trycksaker m. m., högst betydligt ökats. Såsom bidrag till denna utgiftsökning har 1918 års lagtima riksdag, som ovan nämnts, beviljat ett tillägg av 20 procent på de ordinarie anslagen. Så länge den nuvarande dyrtiden fortfar, torde det också vara nödvändigt att låta skolorna erhålla ett sådant tillfälligt bidrag. Därest förhållandena sådant påkalla, kan det sålunda bliva nödvändigt för lantbruksstyrelsen att framdeles inkomma med framställning härom. Den ökning i utgifter, oavsett lönerna till föreståndare och fast anställda lärare, som sannolikt kommer att bestå även sedan normala förhållanden inträtt, torde skolorna däremot kunna bestrida med ökade ortsbidrag och elevavgifter, vilka senare under de sista åren i allmänhet måst och till följd av det lägre penningvärdet även utan olägenhet kunnat betydligt höjas.

Enligt nu gällande bestämmelser kunna lantmannaskolor till ordinarie kurs, utöver anslagen å 5,000 kronor, respektive 2,000 kronor, även erhålla ett bidrag av 1,000 kronor till parallellundervisning, under förutsättning att elevantalet i pågående kurs överstiger 30. Ett sådant anslag till parallellundervisning bör givetvis fortfarande kunna utgå. Då kostnaderna för parallellundervisningen emellertid på grund av de höjda lönerna till extra lärare samt ökade utgifter för uppvärmning av lokaler för sagda undervisning m. m. hava betydligt ökats, synes det vara skäligt, att anslaget till parallellundervisningen höjes med 50 procent till 1,500 kronor. Detta belopp motsvarar ungefär, vad som av skolöverstyrelsen föreslagits för folkhögskolornas vidkommande. Enligt nämnda förslag skulle nämligen en folkhögskola till parallellundervisning i huvudkurs, där sådan, i viss mån oberoende av elevantalet, prövas nödvändig, kunna erhålla 1,000 kronor samt, om elevantalet överstiger 35, ytterligare 1,000 kronor eller sammanlagt 2,000 kronor.

Utöver dessa nu nämnda anslag till lantmannaskolorna skulle, av förut nämnda skäl, tillkomma ålderstillägg till skolornas föreståndare och fast anställda lärare enligt ovan angivna grunder samt, i vissa fall, även bidrag till ersättning åt vikarie under ordinarie befattningshavarens sjukdom eller under den tid denne fullgör honom meddelat offentligt uppdrag.

Förutom till ordinarie kurs kunna lantmannaskolorna emellertid även, enligt 1918 års lagtima riksdags beslut, under vissa villkor, erhålla anslag till längre kurs om minst 36 veckor eller fortsättningskurs om minst 16 veckor. Anslagen till dessa äro fastställda till högst 5,000 kronor för längre kurs och 3,000 kronor för fortsättningskurs.

Då dessa anslagsbelopp nyligen blivit fastställda, torde någon mera avsevärd ändring i deras storlek för närvarande ej kunna ifrågasättas. Emellertid synes det vara lämpligt att i detta sammanhang även upptaga frågan om nämnda anslag till förnyad omprövning, bland annat för att tillse i vad mån de överensstämma med förut angivna principer för beräkning av statsanslaget.

På grund av de särskilda förpliktelser för skolorna, som hållande av sådana kurser medför, kunna anslagen till dem tydligen ej uteslutande beräknas på grund av de ökade utgifter för avlöning till lärare, som därmed följa. Då dessa utgifter för ökade lärarlöner emellertid i första hand böra täckas av anslagen till ifrågavarande kurser, torde det vara påkallat att här närmare påvisa, hur stor ifrågavarande ökning beräknas bliva.

Vid sådan lantmannaskola, där såväl ordinarie som längre kurs hållas och

där sålunda olika undervisning i tvänne kurser samtidigt pågår, torde det bliva nödvändigt att jämte föreståndaren hava två fast anställda lärare, av vilka den ene dock eventuellt ej skulle vara skyldig att tjänstgöra mer än under den ordinarie kursen, d. v. s. under vinterhalvåret. Fasthåller man vid detta villkor, skulle sålunda för en skola med både ordinarie och längre kurs enligt förut framlagda förslag till löner tillkomma följande ökning i lärarlönerna vid jämförelse med skola, där endast ordinarie kurs hålles:

för föreståndare	5,400—4,000 =	kronor 1,400
» en lärare med tjänstgöring vid såväl ordinarie som längre kurs	3,700—3,000 =	» 700
» ytterligare en lärare med tjänstgöring endast vid ordinarie kurs		» 3,000
		Summa kronor 5,100.

För en fortsättningskurs skulle ökningen i lärarlönerna bliva följande:

för föreståndare	5,400—4,000 =	kronor 1,400
» en ordinarie lärare	3,700—3,000 =	» 700
		Summa kronor 2,100.

Utöver dessa utgifter för tillgodoseende av det större behovet av lärarkrafter tillkomma emellertid för ifrågavarande kurser, såsom redan vid förslaget rörande dem blev framhållet, betydande kostnader för den bättre utrustning, som kräves för deras hållande. Sålunda måste skolorna för att kunna erhålla anslag till någon av nämnda kurser hava tillgång till eget jordbruk, maskinhall med samling av maskiner och redskap, relativt rikliga samlingar av undervisningsmaterial samt försöksfält. Där längre kurs skall hållas, kräves därjämte ökat utrymme ifråga om lärosalar, vartill givetvis komma dryga kostnader för uppvärmning av dessa m. m.

Till täckande av dessa extra kostnader kunna skolorna naturligtvis påräkna dels elevernas avgifter för den utvidgade undervisningen, dels också, särskilt för de längre kurserna, bidrag från orten. Emellertid torde dessa inkomster ej fullt räcka till för att motsvara ökningen i de merutgifter, som kurserna föranleda. Ett mindre tillskott av statsmedel synes därför av behovet påkallat. Detta torde skäligen för båda slagen av kurser kunna sättas till 1,400 kronor, varigenom anslaget till längre kurs skulle uppgå till 6,500 kronor och till fortsättningskurs till 3,500 kronor. Det sistnämnda beloppet bleve i sådant fall lika stort som det av skolöverstyrelsen föreslagna anslaget till folkhögskolans fristående kvinnliga kurs om minst 13 veckor.

Den för närvarande föreliggande möjligheten att under samma år erhålla anslag till ytterligare en kurs om minst 20 veckor utöver den ordinarie har hittills endast begagnats av en enda lantmannaskola och även denna har från och med innevarande läsår frångått denna kursform för att i stället anordna en fortsättningskurs. Skall denna möjlighet emellertid fortfarande hållas öppen, torde anslaget till dylik kurs, som för närvarande kan utgå med högst 2,000 kronor jämte eventuellt 1,000 kronor till parallellundervisning, böra något höjas, så att det åtminstone motsvarar den ökning i minimilöner, som kursen skulle medföra. Enligt förut framlagda förslag skulle denna ökning uppgå till 2,100 kronor för en fort-

sättningskurs. Då en andra ordinarie kurs emellertid kommer att pågå cirka 5 veckor längre än en fortsättningskurs, torde det få anses skäligt att något höja detta belopp, även om man ej gärna kan utan vidare förutsätta, att högre löner ovillkorligen skola utgå på grund av den något längre tjänstgöringen. Anslaget till kursen ifråga torde sålunda böra sättas till 2,500 kronor. Till eventuell parallellundervisning torde böra lämnas samma anslag som vid ordinarie kurs, nämligen 1,500 kronor.

Sammanfattas de nu framlagda förslagen angående anslag till lantmannaskolorna, så framgår därav, att dessa skulle bliva följande:

1. Till lantmannaskola med ordinarie kurs	kronor	7,000
2. Till lantmannaskola med ordinarie och längre kurs		
för ordinarie kurs	»	7,000
» längre kurs	»	6,500
Summa	kronor	13,500.
3. Till lantmannaskola med ordinarie kurs och fortsättningskurs:		
för ordinarie kurs	kronor	7,000
» fortsättningskurs	»	3,500
Summa	kronor	10,500.
4. Till lantmannaskola med två ordinarie kurser:		
för första kurs	kronor	7,000
» andra kurs	»	2,500
Summa	kronor	9,500.

5. Särskilda anslag:
   a) för parallellundervisning ..... kronor 1,500.
   b) ålderstillägg till föreståndare och lärare enligt förut angivna grunder,
   c) bidrag till ersättning åt vikarie för till följd av sjukdom eller fullgörande av offentligt uppdrag tjänstledig föreståndare eller lärare enligt förut angivna grunder.

Från sålunda beräknade anslagsbelopp bör emellertid i nedannämnda fall visst avdrag göras. Då, såsom fallet för närvarande är vid sex skolor, lantmannaskola har gemensam föreståndare med folkhögskola och dylik föreståndare självfallet ej bör äga rätt att i denna egenskap uppbära dubbel lön, torde skolornas utgifter för avlönande av den gemensamma föreståndaren kunna något reduceras. Då föreståndarens arvode i denna egenskap kan beräknas utgöra skillnaden mellan föreståndares och lärares minimilöner, d. v. s. vid skola med endast en ordinarie kurs 1,000 kronor och vid skola med två ordinarie kurser eller med ordinarie kurs jämte längre kurs eller fortsättningskurs 1,700 kronor, skulle, under förutsättning att föreståndararvodet fördelas på båda skolorna med lika delar, lantmannaskolans utgifter för detta ändamål och därmed även statsbidraget till skolan kunna reduceras med 500 kronor, respektive 850 kronor.

För att i någon mån belysa, hur inkomster och utgifter skulle komma att ställa sig för lantmannaskolorna enligt nu framlagda förslag, bifogas här ett förslag till stat för lantmannaskola med endast ordinarie kurs och utan parallellundervisning.

Inkomster.

Statsanslag	kronor	7,000
Ortsbidrag från hushållningssällskap, landsting, kommuner, föreningar eller enskilda	»	3,500
Elevavgifter, 15 st. à 80 kronor	»	1,200
Summa	kronor	11,700.

Utgifter.

Löner till:		
föreståndare, utom bostad och bränsle	kronor	4,000
ordinarie lärare	»	3,000
Arvode till extra lärare	»	500
Hyra för skollokaler samt bostäder för föreståndare och fast anställd lärare	»	1,700
Bränsle och lyse	»	1,200
Skolinventarier och undervisningsmaterial	»	400
Annonser och tryck	»	400
Läkarvård och medicin	»	100
Postporto, telefon och diverse utgifter	»	400
Summa	kronor	11,700.

Av ovanstående förslag framgår med tillräcklig tydlighet, att de föreslagna statsunderstöden ej torde kunna anses för högt beräknade. Anmärkas bör, att åtskilliga av de i förslaget upptagna utgiftsbeloppen äro under nuvarande förhållanden otillräckliga, varför ett extra tillägg till statsunderstödet, såsom redan förut antytts, kan komma att bliva nödvändigt, till dess att normala förhållanden åter inträtt.

Villkor för statsunderstöd.

För åtnjutande av nu föreslagna statsunderstöd skulle lantmannaskolorna naturligtvis liksom för närvarande vara skyldiga att uppfylla vissa villkor. Åtskilliga av de nu föreskrivna villkoren torde kunna kvarstå oförändrade, andra däremot torde i någon mån tarva jämkning, varjämte vissa nya villkor synas böra tillkomma.

Bland de villkor, som böra kvarstå i huvudsak oförändrade, är först att nämna det nu gällande, att behovet inom orten av skolan skall vitsordas av någon myndighet. För lantmannaskola av den vanliga typen skall sådant vitsord för närvarande lämnas av hushållningssällskap eller dess förvaltningsutskott. I fråga om redan i gång varande skolor torde ingen annan ändring häruti vara erforderlig, än att vitsordet under alla förhållanden bör lämnas av förvaltningsutskottet. Så har vanligen redan hittills varit förhållandet, och denna praxis torde böra fastställas, enär förvaltningsutskottet måste anses hava större förutsättningar att opartiskt och sakligt pröva behovet av en skola än en stundom på grund av ortsintressen sammanförd tillfällig majoritet vid något av hushållningssällskapets möten.

När det gäller nya skolor, som första gången söka anslag, torde därjämte en särskild tilläggsbestämmelse vara behövlig. Det har nämligen i åtskilliga fall visat sig, att lantmannaskolor tillkommit på grund av lokala intressen och även erhållit begärt vitsord, utan att något större behov av dem förelegat, vilket visat sig däruti, att de haft mycket svårt att kunna samla det föreskrivna minimiantalet elever. För att i möjligaste mån förhindra uppkomsten av sådana skolor torde det böra stadgas, att för erhållande av anslag till ny lantmannaskola skall erfordras vitsord om dess behövlighet såväl av länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott som ock av statens inspektör för skolorna, vilken vid prövningen av ärendet bl. a. bör taga hänsyn till, om vederbörande hushållningssällskap eller landsting genom beviljande av erforderliga bidrag lämnat skolan avsevärt stöd och sålunda även på detta sätt visat sig anse densamma behövlig.

Såsom villkor för erhållande av anslag till längre kurs eller fortsättningskurs gäller för närvarande vidare, att lantbruksstyrelsen efter hörande av vederbörande inspektör vitsordar skolans lämplighet för hållande av dylik kurs. Detta villkor torde böra kvarstå oförändrat. Detsamma gäller även villkoren, att skolan skall underkasta sig den kontroll, Kungl. Maj:t kan finna skäl föreskriva, samt årligen avgiva berättelse över sin verksamhet.

De nu gällande föreskrifterna om minimiantal elever vid redan igång varande lantmannaskolas ordinarie kurs torde böra kvarstå oförändrade. Däremot synas starka skäl tala för att medgivandet, att anslag till ny skola under de tre första åren får lämnas, även om elevantalet endast uppgår till minst 10, bör utgå. Erfarenheten har nämligen visat, att det ofta är lättare att erhålla elever till en skola under de första åren av dess verksamhet än under de närmast följande. Då sålunda nämnda medgivande lätt medverkar till uppkomsten av nya skolor, vilka i fortsättningen icke kunna påräkna tillräcklig anslutning av elever, anser sig lantbruksstyrelsen böra föreslå, att ifrågavarande bestämmelse uteslutes.

Ifråga om längre kurs och fortsättningskurs föreskrives, att elevantalet skall uppgå till minst 15 och högst 30. Härutinnan synes ingen anledning till ändring förefinnas. För ordinarie kurs är intet maximiantal elever stadgat. I regel har detta ej heller visat sig behövligt. Då det emellertid i enstaka fall hänt, att ett hundratal elever samlats i en kurs och detta måste inverka menligt på undervisningens resultat, vill lantbruksstyrelsen föreslå, att även för dessa kurser bestämmes en maximigräns för elevantalet. Denna synes lämpligen böra sättas till 60.

Enligt nu gällande bestämmelser utgår statsanslag till lantmannaskolor dels såsom grundanslag med 2,000 kronor respektive 1,000 kronor till ordinarie kurs och 3,000 kronor till längre kurs, dels ock därutöver såsom tilläggsanslag med högst 3,000 kronor respektive 1,000 kronor eller, om elevantalet överstiger 30 och parallellundervisning meddelas, högst 4,000 kronor respektive 2,000 kronor till ordinarie samt 2,000 kronor till längre kurs. Såsom villkor för dessa bidrag utöver grundanslaget kräves, att inom orten tillskjutes minst lika stort belopp, elevavgifter däri inberäknade.

Med de nu föreslagna höjningarna i statsanslagen till skolorna torde också böra följa någon ändring i dessa sist nämnda villkor, enär i motsatt fall åtskilliga skolor på grund av bristande ortsbidrag sannolikt skulle gå förlustiga en del av det höjda statsanslaget. Det grundanslag, som utgår oberoende av ortsbidrag, torde sålunda böra höjas med hälften av den nu föreslagna ökningen i anslagen, alltså för ordinarie kurs från 2,000 kronor till 3,000 kronor, varigenom den nuvarande propor-

tionen mellan grundanslag och tilläggsanslag skulle bibehållas i det närmaste oförändrad. Sistnämnda belopp är också föreslaget för folkhögskolans huvudkurs. För andra ordinarie kurs bör grundanslaget enligt förutnämnda grunder höjas till 1,250 kronor. För längre kurs i lantmannaskola torde också grundanslaget lämpligen böra höjas med 1,000 kronor, alltså från 3,000 till 4,000 kronor. Anslaget till fortsättningskurs utgår för närvarande i sin helhet som grundanslag och någon ändring häruti synes ej vara påkallad.

Utöver de nu nämnda stadgandena föreskrives för närvarande såsom villkor, att för varje 1,000 kronor av statsunderstödet minst två frielever eller dubbla antalet elever mot halv undervisningsavgift skola äga åtnjuta undervisning vid kursen, i den mån de obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande, vilka anmäla sig till erhållande av sådan förmån, samt de obemedlade eller mindre bemedlade elever, vilka erhållit understöd av statsmedel till genomgående av kurs vid lantmannaskola, uppgå till motsvarande antal. Med den förhöjning i anslagen, som nu föreslås, skulle nämnda bestämmelse, om den komme att kvarstå oförändrad, kunna förorsaka skolorna en betydlig minskning av inkomster i form av elevavgifter. Särskilt med de ökade elevavgifter, som skolorna nu till följd av sin svaga ekonomi nödgats fastställa, skulle denna reducering i inkomsterna bliva till stor olägenhet. I vissa fall komme nämnda stadgande visserligen att betyda mindre, nämligen i händelse att endast ett mindre antal sökande till frielevsplatserna anmälde sig, men i andra fall åter skulle angivna svårighet för skolorna i full utsträckning kunna uppkomma. Sålunda kunde det exempelvis inträffa, att en skola med 15 elever ej finge uppbära avgift för mer än en elev.

För att förekomma denna olägenhet men likväl hålla möjligheten öppen för ett visst antal elever att erhålla fri undervisning, anser sig lantbruksstyrelsen böra föreslå, att nämnda villkor ändras på så sätt, att skolorna hädanefter bliva skyldiga att lämna fri undervisning åt en elev eller undervisning mot halv avgift åt två elever för varje påbörjat 1,000-tal kronor av statsanslaget.

I nu gällande reglemente för lantmannaskolorna föreskrives, bl. a., att ordinarie kurs skall pågå under minst 20 veckor, ferier oberäknade. Samma bestämmelse har hittills också varit gällande för folkhögskolorna. I samband med förslaget om lönereglering för folkhögskolans lärare föreslår emellertid skolöverstyrelsen, att denna minimitid skall ökas till 21 veckor vid skola, där fristående kvinnlig kurs jämväl hålles, samt 24 veckor vid övriga skolor. Dessa sistnämnda skolor skulle såsom ersättning för den ökade undervisningstiden kunna erhålla ett tilläggsanslag av högst 10 procent av det ordinarie anslaget.

Aven för lantmannaskolornas vidkommande är uppenbarligen en ökning av den knappa tiden för ordinarie kurs synnerligen önskvärd. Det är nämligen så gott som omöjligt att under 20 veckor hinna meddela tillfredsställande undervisning i alla de ämnen, som reglementet upptager. Vid flertalet skolor torde också undervisningen redan nu pågå något över 20 veckor. Någon svårighet att förlänga kursen med en eller ett par veckor utöver nuvarande minimitid torde sålunda ej heller möta utom möjligen i landets sydligaste delar, där eleverna på grund av de sena höstarbetena i jordbruket ej gärna kunna komma till skolan förrän den 1 november och ej heller på grund av vårbrukets tidiga början kunna kvarhållas längre än till mitten av april. Beträffande skolor, som äro belägna i de delar av

landet, där antydda särskilda förhållanden äro rådande, synes dispens från den allmänna föreskriften kunna meddelas.

Det torde sålunda få anses önskvärt, att den nu stadgade minimitiden för ordinarie kurs i lantmannaskola något förlänges. Detta är även lämpligt med hänsyn därtill, att bestämmelserna för lantmanna- och folkhögskolorna så långt ske kan böra vara likartade. Lantbruksstyrelsen vill sålunda föreslå, att såsom villkor för erhållande av statsanslag till nämnda kurs hädanefter skall bl. a. gälla, att kursen skall pågå, oberäknat ferier, under minst 125 arbetsdagar (avrundat från 21 veckor = 126 arbetsdagar). Lantbruksstyrelsen finner det lämpligare att uttrycka minimitiden i dagar än i veckor, enär det visat sig, att bestämmelsen om visst antal veckor stundom givit anledning till missförstånd, i det att del av vecka räknats som hel. I reglementet för lantbruksskolorna angives också redan nu minimitiden för den teoretiska undervisningen i dagar.

Ifrågavarande ökning i kurstiden från 20 veckor, vilket utan några avdrag skulle utgöra 120 arbetsdagar, till 125 arbetsdagar kan möjligen efter den föregående motiveringen synas allt för obetydlig. I realiteten torde dock ökningen uppgå till c:a 10 arbetsdagar. I de nu fastställda 20 veckorna hava nämligen inberäknats dels infallande helgdag, dels eventuella lovdagar och dels i vissa fall 3—4 dagars ledighet vid påsk. Givetvis skulle det emellertid med hänsyn till undervisningen varit önskvärt, att ordinarie kurs i lantmannaskola liksom i vissa fall i folkhögskola kunde utsträckas ännu längre och omfatta minst 24 veckor. Med de minimilöner, som nu föreslagits för föreståndare och lärare i ordinarie kurs, skulle också en sådan längre tjänstgöring varit befogad. Tiden torde dock av praktiska skäl ej kunna utsträckas så långt. I flertalet fall skulle det nämligen ej låta sig göra att utan stora svårigheter kvarhålla eleverna utöver föreslagen tid. Därjämte skulle den längre tiden medföra, att vid förenade folkhögskolor och lantmannaskolor, med fristående kvinnlig kurs i folkhögskolan, lantmannaskolans ordinarie kurs måste fortgå tre veckor längre än folkhögskolans, vilket givetvis bleve förenat med åtskilliga olägenheter.

Av förut nämnda skäl torde nu gällande föreskrift om 36 och 16 veckor såsom minimitid för längre kurs och fortsättningskurs böra ändras till respektive 215 och 95 arbetsdagar. Den sammanlagda tiden för en ordinarie kurs och en fortsättningskurs bleve i så fall fem dagar längre än tiden för en längre kurs. Om resultatet av undervisningen i båda fallen skall bli detsamma, torde också denna något längre tid vara erforderlig på grund av det avbrott i undervisningen, som inträder vid övergången mellan de båda förstnämnda kurserna.

Då statsanslagen till lantmannaskolorna enligt föreliggande förslag skulle i huvudsak grundas på de ordinarie lärarnas minimilöner, torde därav såsom en konsekvens följa, att skolorna åläggas hålla det antal lärare, för vilka minimilöner beräknats. Sålunda bör lantmannaskola, där endast ordinarie kurs eller ordinarie och fortsättningskurs hållas, vara skyldig att anställa en föreståndare och en fast anställd lärare. Skola med ordinarie och längre kurs bör vara skyldig att utom föreståndare hålla två fast anställda lärare. Självfallet skall skolan också vara skyldig att till nämnda föreståndare och lärare utbetala fastställda minimilöner.

Statsanslagets belopp.

För år 1919 har riksdagen såsom förslagsanslag till lantmannaskolor beviljat dels 240,000 kronor i ordinarie anslag, dels ytterligare 20 procent därav eller 48,000

kronor i extra anslag till dyrtidstillägg och dels såsom bidrag till tillfällig löneförbättring och extra krigstidstillägg åt lärarna c:a 65,000 kronor, likaledes extra anslag, eller sammanlagt 353,000 kronor.

Under förutsättning att nu framlagda förslag till förändrade grunder för beviljande av statsanslag godkännas, skulle för år 1920 förslagsvis följande belopp kunna beräknas bliva erforderliga.

Anslag till:

46 ordinarie kurser (= antalet 1917—18) à kronor 7,000	kronor	322,000
parallellundervisning vid 9 skolor à kronor 1,500	»	13,500
ålderstillägg till lärare	»	38,500
bidrag till vikariatsarvode	»	2,000
2 längre kurser à kronor 6,500	»	13,000
3 fortsättningskurser à kronor 3,500	»	10,500
1 andra årskurs	»	2,500
Summa	kronor	402,000
Härifrån skulle avgå för gemensam föreståndare vid 6 skolor	»	3,350
Summa	kronor	398,650

Utöver denna summa torde böra beräknas understöd till ordinarie kurser vid en eller annan nyupprättad skola. Å andra sidan är det emellertid antagligt, att på grund av otillräckliga ortsanslag någon reducering av anslagen till vissa skolor kommer att ske, varjämte det är tvivelaktigt, huruvida någon andra årskurs kommer till stånd. Med hänsyn till angivna omständigheter torde ett förslagsanslag av 400,000 kronor kunna anses tillräckligt.

Lanthushållsskolor.

Löneregler ing.

De allmänna skäl, som inledningsvis åberopats och i allmänhet anförts för genomförande av en lönereglering för lantbrukslärarkåren, äro givetvis i huvudsak också tillämpliga ifråga om lanthushållsskolornas lärarinnor. Såsom ytterligare skäl att nu genomföra en sådan reglering för dessa bör måhända anföras, att flera andra grupper av lärarinnor, t. ex. vid folkskolorna, läroverken och seminarierna, redan fått sina löner reglerade. För att lanthushållsskolornas verksamhet må bliva så god och framgångsrik som möjligt är det helt naturligt av den allra största betydelse, att man genom tillfredsställande löneförmåner kan anskaffa och behålla goda lärarkrafter för desamma.

I det såsom grundval för beräknande av statsanslag till lanthushållsskolorna av lantbruksundervisningskommittén uppgjorda statförslaget för nämnda skolor beräknades lönen för föreståndarinna till 800 kronor och för lärarinna till 400 kronor för kurs, oberoende av det antal kurser, som årligen hölles vid samma skola. Erfarenheten har emellertid visat, att vid en lönereglering för nämnda skolor andra principer än de nämnda böra vinna tillämpning. Sålunda kan det ej vara rimligt, att föreståndarinna tillförsäkras dubbelt så hög lön som lärarinna, då skillnaden i kvalifikationer dem emellan i regel ej är synnerligen stor. En sådan proportion

torde också i verkligheten ytterst sällan hava tillämpats. Vida lämpligare och mera motsvarande de verkliga förhållandena torde det vara att liksom vid lantmannaskolorna låta lönerna till föreståndarinna och lärarinna förhålla sig ungefär som 4 : 3.

Även i ett annat avseende bör en löneregleringen skilja sig från nu gällande grunder. En föreståndarinna eller lärarinna, som tjänstgör vid tre kurser, bör sålunda ej rimligen uppbära tre gånger så stor lön som den, vilken tjänstgör vid blott en kurs. Denna sistnämnda torde nämligen i regel ej kunna erhålla ett lika lönande arbete för de återstående två tredjedelarna av året. Det enda riktiga synes därför vara, att lönen fastställes till ett relativt högt belopp för den första kursen för år, något lägre för den andra och lägst för den tredje Arbetet vid tre kurser skulle betraktas som full tjänstgöring och lönen för tre kurser sålunda beräknas såsom årslön.

Då tjänstgöringen i lanthushållsskolan ej är fullt jämförbar med den i folkhögskolan, torde det ej låta sig göra att utan vidare tillämpa samma principer för bestämmande av lönen till lärarinnor vid båda dessa skoltyper. Emellertid torde man kunna utgå därifrån, att föreståndarinnan vid en lanthushållsskola med 45 veckors tjänstgöring — beräknad för tre kurser med en nedan föreslagen minimitid av 15 veckor för varje kurs — bör hava åtminstone lika stor lön som en kvinnlig ämneslärarinna i folkhögskola med 34 veckors tjänstgöring, för vilken av skolöverstyrelsen föreslagits en grundlön av 3,200 kronor jämte fri bostad och fritt bränsle. Den förras utbildning är visserligen i regel ej fullt så dyrbar, men å andra sidan blir hennes tjänstgöringstid längre. Den plats hon innehar torde också få betraktas som mera ansvarsfull, då hon självständigt skall handhava ledningen av elevernas utbildning.

En annan jämförelsepunkt med de föreslagna lönerna vid folkhögskolan kan ock erhållas. För skolkökslärarinna i folkhögskolans husmoderskurser är nämligen beräknat ett arvode av 10 kronor för arbetsdag. Beräknas full tjänstgöring i lanthushållsskola omfatta tre kurser à 15 veckor, så skulle antalet arbetsdagar, om blott söckendagar medräknas, utgöra $3 \times 15 \times 6 = 270$ dagar. Medtagas också sön- och helgdagar, då ju praktisk handledning även måste lämnas, blir antalet dagar 315. I senare fallet skulle årslönen efter ett dagarvode av 10 kronor uppgå till 3,150 kronor. För skolans föreståndarinna torde man ej heller skäligen kunna bestämma lägre minimilön. För lärarinna, vars arbetsuppgifter knappast torde få anses fullt så självständiga som en skolkökslärarinnas, bör lönen däremot kunna sättas något lägre och skäligen beräknas motsvara tre fjärdedelar av föreståndarinnas.

Såsom av det föregående framgår, har här räknats med en minimitid av 15 veckor för varje kurs, under det att kurstiden för närvarande är fastställd till minst 12 veckor. En sådan ökning måste emellertid anses som synnerligen önskvärd för att ej säga nödvändig. Erfarenheten har nämligen visat, att den nuvarande minimitiden är alldeles för kort för inlärande av de kurser, som äro föreskrivna i lanthushållsskolans reglemente. Behovet av en sådan förlängning av kurserna har också framhållits från olika håll. Då sålunda ingen tvekan kan råda om behovet och lämpligheten av nu nämnda förlängning av kurserna och då genomförande av en sådan förlängning lämpligast torde kunna ske i samband med löneregleringen för skolans lärarkrafter och bestämmande av nya grunder för beviljande av anslag till kurserna, vill lantbruksstyrelsen i detta sammanhang föreslå, att minimitiden för kortare kurs i lanthushållsskolan ökas från 12 till 15 veckor eller 105 dagar, sön-

och helgdagar inräknade. En ytterligare utsträckning av tiden skulle visserligen från åtskilliga synpunkter kunna anses önskvärd, men lantbruksstyrelsen har ej velat föreslå längre minimitid, på det att de skolor, som så önska, fortfarande må hava möjlighet att hålla tre kurser om året.

I fråga om minimitiden för längre kurs anser sig lantbruksstyrelsen böra föreslå, att densamma bibehålles i huvudsak oförändrad, men att tiden dock avrundas nedåt från nu fastställda 24 veckor eller 168 arbetsdagar till 165 dagar (sön- och helgdagar inberäknade). Längre tid synes nämligen ej skäligen böra fastställas, om man vill bereda möjlighet för samma skola att hålla två kurser om året. Tiden för ferier, inberäknat julferier, blir i detta fall likväl ej mer än fem veckor, som torde få anses såsom minimum.

På grund av nu nämnda omständigheter anser sig lantbruksstyrelsen böra föreslå följande minimilöner för föreståndarinnor och lärarinnor vid lanthushållsskolor:

I. lön till *föreståndarinna,* utom bostad och bränsle,

a) för kurser om minst 105 dagar:

för första kurs för år	kronor 1,400
» andra » » »	» 1,000
» tredje » » »	» 800
	Summa kronor 3,200

b) för kurser om minst 165 dagar:

för första kurs för år	kronor 2,000
» andra » » »	» 1,400
	Summa kronor 3,400

Därtill skulle komma två ålderstillägg, vartdera å 300 kronor, efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring.

II. lön till *fast anställd lärarinna,* utom bostad och bränsle eller motsvarande ersättning, minst 300 kronor,

a) för kurser om minst 105 dagar:

för första kurs för år	kronor 1,000
» andra » » »	» 800
» tredje » » »	» 600
	Summa kronor 2,400

b) för kurser om minst 165 dagar:

för första kurs för år	kronor 1,500
» andra » » »	» 1,000
	Summa kronor 2,500

Därtill skulle komma tre ålderstillägg, vartdera å 300 kronor, efter respektive 5, 10 och 15 års väl vitsordad tjänstgöring.

I nuvarande löneförmåner till lanthushållsskolornas föreståndarinnor och lärarinnor ingår ofta jämväl kost. Med den nu föreslagna minimilönen skulle emellertid

så ej bliva fallet, enär minimilönen vid sådant förhållande måste anses bliva alltför hög. Däremot torde man kunna förutsätta, att föreståndarinna och lärarinna, som så önska, erhålla kost i elevhushållet till skolans självkostnadspris, vilket i regel sammanfaller med den avgift, som eleverna betala för kosten.

Då föreståndarinna alltid bör hava sin bostad i skolan, torde det ej vara nödigt att bestämma någon minimiersättning för sådan till henne. Däremot synes ett sådant stadgande erforderligt för lärarinna, som i vissa fall själv måste anskaffa bostad åt sig.

Den något högre avlöning, som föreslagits för föreståndarinna och lärarinna vid längre kurser, motiveras dels av den längre tjänstgöringstiden, dels därutav att undervisningen i dessa kurser blir något mera omfattande och krävande än i de kortare kurserna. Följaktligen torde också skäl föreligga att genom högre avlöning söka draga de bästa lärarkrafterna till dessa skolor.

Nu föreslagna löneförmåner äro givetvis avsedda att gälla endast för föreståndarinna och lärarinna med full tjänstgöring ifråga om såväl teoretisk undervisning som praktisk handledning. Där, såsom fallet är vid åtskilliga skolor, skolan förestås av gift kvinna med obetydlig tjänstgöring, torde den nu för föreståndarinna föreslagna minimilönen böra användas till avlöning jämväl av en extra ordinarie lärarinna.

I fråga om lantmannaskolorna har bland annat föreslagits som villkor för erhållande av statsanslag, att föreståndar- och ordinarie lärarbefattning skola anmälas till delaktighet i dövstumlärarnas pensionsanstalt. Då sådan delaktighet ej för närvarande kan vinnas för lanthushållsskolornas lärarpersonal, kan en motsvarande bestämmelse helt naturligt nu ej ifrågasättas för dessa, utan torde frågan om beredande av pension åt lanthushållsskollärarinnorna böra anstå, tills föreliggande förslag om ordnande av bland annat ifrågavarande befattningshavares pensionsförhållanden bliver slutligen prövat.

Såsom ifråga om lantmannaskolans lärare vill lantbruksstyrelsen föreslå, att föreståndarinna och lärarinna vid lanthushållsskola må vid beräkning av tjänstår för vinnande av ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, de före löneregleringens ikraftträdande bestritt motsvarande befattning vid statsunderstödd dylik skola, vare sig vid den, där de vid omförmälda tidpunkt äro anställda, eller vid annan sådan skola.

Statsunderstöd.

Till lanthushållsskolorna utgår för närvarande under vissa villkor statsunderstöd med 1,800 kronor för kurs om minst 12 veckor och 2,700 kronor för kurs om minst 24 veckor, oberoende av det antal kurser, som årligen hålles vid skolan. Något tillägg till dessa år 1912 fastställda understödsbelopp har ej blivit beviljat, men har ett flertal skolor i underdånig framställning, varå lantbruksstyrelsen erhållit nådig remiss och varöver styrelsen denna dag avgiver särskilt underdånigt utlåtande, anhållit, att anslaget måtte fördubblas. Till lanthushållsskolornas lärarinnor har 1918 års lagtima riksdag beviljat tillfällig löneförbättring för åren 1918 och 1919. Senaste urtima riksdag har därjämte anvisat anslag till extra krigstidstillägg åt ifrågavarande lärarinnor för senare hälften av år 1918.

Vid beräkning av huru stor höjning i anslaget till lanthushållsskolorna kan vara erforderlig, torde man i första hand böra gå ut därifrån, att den bör vara tillräcklig för att täcka den ökning i utgifterna, som nu föreslagna minimilöner komma att medföra, försåvitt utbetalning av dessa, såsom avsett är, skall gälla som villkor

för erhållande av anslag. Jämföras nämnda minimilöner med de av lantbruksundervisningskommittén såsom grundval för beräknande av statsanslagen föreslagna 800 + 400 = 1,200 kronor för kurs om 12 veckor, så skulle ökningen utgöra för första kursen om 15 veckor 2,400 — 1,200 = 1,200 kronor, för andra kursen 1,800 — 1,200 = 600 kronor och för tredje kursen 1,400 — 1,200 = 200 kronor. Redan härav framgår, att anslaget till lanthushållsskolor ej rimligen kan beräknas lika för kurs, oberoende av antalet kurser. Ett ytterligare tungt vägande skäl härför är, att skolornas övriga utgifter ej stiga i proportion till antalet kurser. Utgifterna för exempelvis lokalhyra, undervisningsmaterial och trycksaker torde vara nästan lika stora för två kurser som för tre.

På grund härav anser sig lantbruksstyrelsen böra föreslå, att statsunderstödet till lanthushållsskolorna hädanefter måtte utgå med varierande belopp, allt efter antalet kurser för år, och att anslag för de olika kurserna måtte bestämmas sålunda:

1) för kurser om minst 105 dagar		
a) för första kursen för år	kronor	3,200
b) » andra » » »	»	2,600
c) » tredje » » »	»	2,000
Summa	kronor	7,800
2) för kurser om minst 165 dagar		
a) för första kursen för år	kronor	4,500
b) » andra » » »	»	3,600
Summa	kronor	8,100

Härtill skulle komma ett belopp, motsvarande ålderstillägg till föreståndarinna och lärarinna enligt förut angivna grunder.

Den nu föreslagna ökningen av statsunderstödet till lanthushållsskolorna kan vid första påseende synas nog så betydande. I själva verket torde den emellertid vara ganska måttlig. Den ojämförligt största delen därav åtgår till bestridande av ökningen i lönerna, vilken i sin ordning motiveras dels av den förut föreslagna förlängningen av de kortare kurserna från 12 till 15 veckor, dels av önskvärdheten av att bringa lönerna i ungefärlig överensstämmelse med motsvarande befattningshavares löner vid folkhögskolan. Förhållandet mellan anslags- och löneökningen skulle enligt lantbruksstyrelsens beräkningar bliva följande:

		Kurs		
		I	II	III
ökning i anslag	kronor	1,400	800	200
» » löner	»	1,200	600	200
överskott i anslag	kronor	200	200	—

Från skolornas synpunkt kan möjligen erinras, att enligt angivna förslag intet ökat statsbidrag erhålles till de betydligt stegrade utgifterna för lokaler, bränsle, trycksaker m. m. för den tid, som kurserna nu pågå. Liksom förut framhållits i fråga om lantmannaskolorna, förutsättes emellertid, att dessa ökade kostnader skola, sedan normala förhållanden åter inträtt, kunna täckas med ökade ortsbidrag, däri jämväl inräknade förhöjda elevavgifter. Därjämte må det ej förbises, att skolorna utom det egentliga anslaget till skolan också erhålla medel för

bestridande av ålderstillägg till föreståndarinnor och lärarinnor och sålunda befrias från en utgift, som de förut haft eller åtminstone bort bära.

Även i fråga om lanthushållsskolorna skulle det, liksom förut framhållits beträffande lantmannaskolorna, givetvis varit önskvärt, att anslaget kunnat bestämmas till olika belopp allt efter olika behov. Samma skäl, som tala häremot för sist nämnda skolor, gälla emellertid också för lanthushållsskolorna, och följaktligen har lantbruksstyrelsen ej ansett sig kunna föreslå någon gradation med hänsyn till förefintliga behov.

För att i någon mån belysa, hur inkomster och utgifter skulle ställa sig vid lanthushållsskolorna enligt nu framlagda förslag, lämnas här ett förslag till stat för en lanthushållsskola med två kortare kurser.

Inkomster.

Statsanslag	kronor	5,800
Ortsbidrag från landsting, hushållningssällskap, kommuner eller andra	»	2,000
Elevavgifter, 20 st. à 45 kronor	»	900
Summa	kronor	8,700

Utgifter.

Löner till: föreståndarinna	kronor	2,400
lärarinna	»	1,800
Arvode till extra lärare	»	500
Hyra för skollokaler samt bostäder åt föreståndarinna och lärarinna	»	1,500
Bränsle och lyse	»	1,300
Inköp och underhåll av inventarier	»	300
Undervisningsmaterial	»	100
Annonser och tryck	»	250
Läkarvård och medicin	»	150
Postporto, telefon och diverse utgifter	»	400
Summa	kronor	8,700.

Villkor för statsunderstöd.

I fråga om villkoren för åtnjutande av anslag till lanthushållsskolorna anser sig lantbruksstyrelsen i tillämpliga delar böra föreslå samma ändringar och tillägg, som förut föreslagits beträffande lantmannaskolorna. Sålunda bör behovet inom orten av skola vitsordas av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott, i fråga om ny skola jämväl av inspektören över lantmanna- och lanthushållsskolor. Föreskrifterna om minimiantal elever, av Kungl. Maj:t föreskriven kontroll och avgivande av årsberättelse bibehållas oförändrade. Ett stadgande av maximiantal elever torde också här vara behövligt och bör detta sättas till 24. Skyldigheten att lämna fri undervisning skulle inskränkas till att omfatta en elev för varje påbörjat 1,000-tal kronor i statsanslag eller dubbla antalet elever mot halv undervisningsavgift.

Grundanslagets belopp torde liksom för lantmannaskolorna böra höjas och för kortare kurs sättas till 1,500 kronor samt lika för varje kurs, enär det knappast torde låta sig göra att få ortsanslagen till skolan höjda i proportion till antalet kurser. För erhållande av statsanslag till fullt belopp skulle alltså i ortsbidrag,

inberäknat elevavgifter, erfordras för den första kursen 1,700 kronor, för den andra 1,100 kronor och för den tredje kursen 500 kronor.

För längre kurs torde grundanslaget i enlighet med samma principer böra bestämmas till 2,250 kronor för varje sådan kurs.

Av samma skäl, som förut angivits för lantmannaskolorna, böra lanthushållsskolorna vara skyldiga att hava dels en föreståndarinna och dels en fast anställd lärarinna samt att avlöna dessa med förut angivna minimilöner. Där föreståndarinna på grund av att hon är gift och sköter eget hushåll eller av annan anledning ej har full tjänstgöring i skolan, skall dock denna skyldighet att lämna föreståndarinna stadgad minimilön ersättas med skyldighet att hålla en extra lärarinna.

Under sådana förhållanden bör naturligtvis föreståndarinna avstå så mycket av sin lön, att ifrågavarande extra lärarinna erhåller skälig ersättning för sitt arbete. Att fastställa något bestämt minimiarvode härför torde svårligen låta sig göra, enär såväl föreståndarinnans som lärarinnans tjänstgöring i nu nämnda fall kan vara mycket växlande. Det torde sålunda lämpligen böra överlåtas åt statens inspektör att övervaka, att av nu nämnd anledning anställd biträdande lärarinna erhåller skäligt arvode. I allmänhet synes detta böra uppgå till minst hälften av föreståndarinnans lön.

Statsanslagets belopp.

Till understöd åt lanthushållsskolor finnes för närvarande i riksstaten uppfört ett ordinarie förslagsanslag av 60,000 kronor. Redan år 1918 har emellertid understöd i själva verket beviljats till 32 skolor med inalles 100,545 kronor. Tillsammans med de för löneförbättring åt skolornas lärarinnor anvisade medlen samt ett ifrågasatt tilläggsunderstöd i likhet med det för lantmannaskolorna beviljade torde understödet till lanthushållsskolorna för år 1919 komma att uppgå till sammanlagt över 150,000 kronor.

Under år 1918 voro, som nämnt, 32 lanthushållsskolor i verksamhet, och av dessa hade 13 anordnat endast en kortare kurs, 11 två och 5 tre kortare kurser samt 2 en längre kurs och 1 två längre kurser. Räknar man med samma antal skolor och kurser för år 1920, så skulle för nämnda år erfordras följande anslagsbelopp:

Till kortare kurser om minst 105 dagar:			
29 första årskurser à kronor 3,200	kronor	92,800
16 andra » » » 2,600	»	41,600
5 tredje » » » 2,000	»	10,000
Till längre kurser om minst 165 dagar:		
3 första årskurser à kronor 4,500	»	13,500
1 andra årskurs » » 3,600	»	3,600
Till ålderstillägg åt föreståndarinnor och lärarinnor	»	5,100
Summa	kronor	166,600

Anslaget till ålderstillägg har sannolikt beräknats något för lågt, enär tillgängliga uppgifter blott angiva, när vederbörande föreståndarinna eller lärarinna tillträtt sin plats vid den skola, där hon för närvarande är anställd, men ej hennes tjänstår i övrigt. Emellertid torde, även om hänsyn tages därtill, ett förslagsanslag av 175,000 kronor få anses fullt tillräckligt.

Lantbruksskolor.

Löneregleringen För lantbruksskolornas vidkommande har principen om minimilöner åt lärarpersonalen i viss mån redan tillämpats. I enlighet med bestämmelserna i § 27 av gällande reglemente för lantbruksskolorna hava nämligen i de kontrakt rörande skolorna, som av lantbruksstyrelsen upprättats med skolegendomarnas ägare eller innehavare, bestämmelser om minimilöner för föreståndare och lärare införts. Dessa minimilöner hava dock ej satts högre än de förut omnämnda, av lantbruksundervisningskommittén beräknade, nämligen, utom fri bostad och fritt bränsle, 3,000 kronor för föreståndare, 2,000 kronor för förste lärare och 1,200 kronor för andre lärare. I allmänhet hava dock de verkliga lönerna under senaste tiden betydligt överskridit nämnda minimibelopp, särskilt i fråga om föreståndare.

I samband med den nu föreslagna lönereglerings vid lantmannaskolorna är det uppenbarligen också nödvändigt att samtidigt genomföra en sådan jämväl vid lantbruksskolorna. Om så ej sker, kommer det nämligen i framtiden sannolikt att bliva förenat med mycket stora svårigheter att erhålla dugliga lärarkrafter till lantbruksskolorna. Ty även om lönerna vid lantbruksskolorna redan nu i vissa fall äro fullt så höga som de för lantmannaskolornas lärare ovan föreslagna minimilönerna, medför dock den ifrågasatta lönereglerings en betydande fördel genom den trygghet för lärarna, som därav följer. Därtill kommer också, att lönerna vid lantbruksskolorna äro mycket varierande, i vissa fall alltför låga, och sålunda även av detta skäl behöva regleras.

Även för lantbruksskolornas föreståndare och lärare böra sålunda skäliga minimilöner fastställas och torde dessa i huvudsak kunna bestämmas till samma belopp som för lantmannaskolornas, räknat för full tjänstgöring. Den teoretiska undervisningen i lantbruksskolorna fortgår visserligen ej ens fullt så länge som lantmannaskolornas ordinarie kurs, men föreståndaren är dock i egenskap av förvaltare för skolegendomen ledare av elevernas praktiska utbildning och som sådan tjänstgörande hela året. Då därtill kommer, att på föreståndarens praktiska utbildning och duglighet samt erfarenhet som förvaltare av skolegendomen måste ställas mycket stora krav, synes det vara rimligt, att en något högre minimilön fastställes för lantbruksskolornas föreståndare än för lantmannaskolornas.

Lantbruksskolans förste lärare har sin huvudsakliga tjänstgöring under den tid, som den teoretiska undervisningen pågår. Emellertid är han i regel bunden vid skolan även under sommarhalvåret, då han bland annat vanligen har sig ålagt att leda skolans försöksverksamhet samt handleda eleverna vid deras övningar i växtkännedom m. m. På grund därav torde han i löneavseende böra jämställas med lantmannaskolornas ordinarie lärare med full tjänstgöring. I minimilönen bör i överensstämmelse härmed inräknas den särskilda ersättning, som han tilläventyrs före en eventuell lönereglerings ikraftträdande tillförsäkrats för ledning av försöksverksamhet, tillsyn över ladugård eller dylikt.

På grund av det nu anförda anser sig lantbruksstyrelsen böra föreslå följande minimilöner för lantbruksskolornas lärarpersonal:

för *föreståndare*, utom fri bostad, bränsle och trädgårdsland, kontant lön 5,700 kronor, samt därutöver två ålderstillägg, vartdera å 500 kronor, efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring, samt

för *förste lärare,* utom fri bostad, bränsle och vid behov trädgårdsland, kontant lön 3,700 kronor, samt därutöver tre ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, efter respektive 5, 10 och 15 års väl vitsordad tjänstgöring.

I fråga om beräknandet av tjänstår för ålderstillägg till lantbruksskolornas föreståndare och förste lärare torde, i likhet med vad förut föreslagits för lantmannaskolorna, böra gälla, att nuvarande befattningshavare få tillgodoräkna sig de tjänstår, som de vid löneregleringens ikraftträdande intjänat såsom föreståndare, respektive lärare vid statsunderstödd lantbruks- eller lantmannaskola, samt att i ifrågavarande avseende må tillgodoräknas tid, varunder motsvarande befattning innehafts vid annan dylik skola.

Även i fråga om lantbruksskolornas föreståndare och lärare vore det givetvis önskvärt, att bestämmelser rörande pensionering och avgång ur tjänsten redan nu kunde fastställas. Då nämnda befattningshavare emellertid ej äga rätt att tillhöra samma pensionsinrättning, dövstumlärarnas pensionsanstalt, som står öppen för lantmannaskolorna, torde frågan härom få anstå, tills nu föreliggande förslag till ordnande av bland annat ifrågavarande befattningshavares pensionsförhållanden bliver slutligen prövat.

Bestämmelse om minimilön till andre lärare i lantbruksskola torde på grund av dennes i olika fall väsentligt olika tjänstgöring ej lämpligen böra nu meddelas, men däremot bör nämnda lärares lön liksom förut fastställas i kontraktet rörande skolan.

Statsunderstöd.

Till lantbruksskolorna i södra och mellersta Sverige utgå för närvarande årliga understöd av statsmedel med 7,500 kronor samt till motsvarande undervisningsanstalter i Norrland och Dalarna — vilkas kurs endast är ettårig — med 6,000 kronor. Till dessa av 1911 års riksdag fastställda belopp hava på grund av särskild framställning från skolorna under de senaste åren kommit av riksdagen för varje gång särskilt bestämda och beviljade tillägg, nämligen för läsåret 1917—1918 1,500 kronor och för läsåret 1918—1919 2,200 kronor till skola i södra och mellersta Sverige samt respektive 1,200 kronor och 1,800 kronor till skola i Norrland och Dalarna.

Då förhållandena vid lantbruksskolorna, på grund därav att undervisningen till stor del är av praktisk art samt att eleverna erhålla fritt vivre, väsentligt skilja sig från dem vid lantmannaskolorna, kan beräkningen av det för förstnämnda skolor behövliga statsanslaget tydligen ej helt och hållet ske efter samma grunder, som tillämpats för de senare. I så måtto torde de dock böra likställas, att även för lantbruksskolornas vidkommande statsanslaget bör vara tillräckligt för avlöning med minimilön av föreståndare och fast anställd förste lärare, i den mån deras arbete kan anses utföras för själva skolans räkning.

I syfte att åvägabringa en tillförlitlig utredning beträffande det för lantbruksskolorna efter genomförande av nu föreslagen löneregulering behövliga statsanslaget har lantbruksstyrelsen ansett lämpligt att från skolorna infordra närmare uppgifter om deras beräknade inkomster och utgifter. Dessa uppgifter hava visserligen i åtskilliga avseenden varit mycket varierande, men lantbruksstyrelsen har dock på grundval därav ansett sig kunna uppgöra följande förslag till stat för en tvåårig lantbruksskola i södra och mellersta Sverige.

Inkomster.

Dagsverken:

12 yngre kursens elever à 280 dagar = 3,360 dagar à kr. 4: 50	kronor	15,120
12 äldre » » » 180 » = 2,160 » » » 5:—	»	10,800
8 ett-årselever à 180 dagar = 1,440 dagar à kr. 4: 50	»	6,480

Elevavgifter:

4 betalande elever à 250 kronor	»	1,000

Övriga inkomster:

Ersättning för föreståndares och lärares arbete med egendomens skötsel, utom bostad, bränsle och trädgårdsland	»	3,000
Särskild ersättning för försöksverksamhet	»	500
Statsanslag	»	10,000
Summa	kronor	46,900.

Utgifter.

Löner, förutom bostad, bränsle och trädgårdsland:

Till föreståndaren	kronor	5,700
» förste läraren	»	3,700
» andre läraren	»	2,500
Arvode till extra lärare	»	600
Kosthåll, bostad, vedbrand, lyse och städning för 32 elever under 355 dagar = 11,360 dagar à kr. 2: 50	»	28,400
Undervisningsmaterial	»	300
Extra anskaffning och underhåll av redskap	»	2,000
Försöksverksamhet	»	1,000
Annonser och tryck	»	500
Läkarvård och medicin	»	500
Kostnad för undervisningslokaler	»	1,000
» » skolinventarier	»	300
Diverse utgifter	»	400
Summa	kronor	46,900.

I detta statförslag motsvara dagsverksprisen för elevernas arbeten fullständigt medeltalet av de erhållna uppgifterna. Ersättning för föreståndares och lärares arbete vid egendomen har satts till 3,000 kronor mot 4,224 i medeltal för skolornas uppgifter.

Bland utgiftsposterna är naturligtvis kostnaden för elevernas underhåll svårast att till beloppet bestämma. I de erhållna uppgifterna varierar priset för kost m. m. för elev och dag mellan 2 kronor och 3 kronor 50 öre med ett medeltal av 2 kronor 75 öre. Då dessa uppgifter emellertid avgivits vid en tidpunkt, då livs-

medelsprisen varit enastående höga, torde någon reducering däri vara påkallad. I ett för mera normala förhållanden avsett statförslag bör sålunda ett pris av 2 kronor 50 öre för elev och dag få anses tillräckligt.

Av övriga utgiftsposter motsvara lönerna till föreståndare och förste lärare förut föreslagna minimilöner, övriga belopp ungefär medeltalet av de från skolorna erhållna uppgifterna.

Enligt detta statförslag skulle sålunda ett statsunderstöd av 10,000 kronor kunna anses tillräckligt för ifrågavarande skolor. Ökningen i anslaget från nu utgående ordinarie belopp utgör 2,500 kronor och är sålunda något större än den för lantmannaskolorna föreslagna höjningen 2,000 kronor.

För de ettåriga lantbruksskolorna i Norrland och Dalarna anser sig lantbruksstyrelsen böra föreslå, att understödet jämväl höjes med 2,500 kronor från nuvarande 6,000 till 8,500 kronor. Då lönereglerings till lärare för dessa kommer att medföra samma ökning i utgifterna som för skolorna i södra och mellersta Sverige, torde det nämligen få anses riktigast, att anslagen till båda grupperna höjas med samma belopp.

Till de nu ifrågasatta anslagen skulle liksom för lantmannaskolorna kunna komma ett belopp, motsvarande ålderstillägg till föreståndare och förste lärare enligt förut angivna grunder.

Villkor för statsunderstöd.

Vad ovan föreslagits rörande lönereglering vid och ökning av anslagen till lantbruksskolorna, torde ej vara av sådan art, att några särskilda villkor för statsanslagets åtnjutande därav föranledas. Lantbruksstyrelsen bör dock såsom hittills vid uppgörande av kontrakt med skolinnehavaren bevaka det allmännas intresse gent emot denne. Särskilt bör härvid tillses, att skolans innehavare förpliktas att till föreståndare och förste lärare utbetala de minimilöner, som fastställas.

Statsanslagets belopp.

Å ordinarie stat har riksdagen anvisat till understöd åt nio lantbruksskolor i södra och mellersta Sverige — endast sju äro för närvarande i verksamhet — sammanlagt 67,500 kronor samt till understöd åt fyra lantbruksskolor i Dalarna och Norrland — endast tre äro för närvarande i verksamhet — sammanlagt 24,000 kronor eller tillhopa 91,500 kronor.

Vidare har 1918 års lagtima riksdag medgivit, att av 1919 års ordinarie anslag till ovan omförmälda lantbruksskolor, i den mån detta anslag därtill lämnade tillgång och eljest av till Kungl. Maj:ts förfogande ställda medel under anslagstiteln undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar, finge för läsåret 1918—1919 av Kungl. Maj:t anvisas ökat statsbidrag med 2,200 kronor till sådan skola i södra och mellersta Sverige och med 1,800 kronor, till sådan skola i Dalarna och Norrland. I händelse hela det ovan nämnda, ursprungligen beräknade antalet skolor varit i verksamhet, skulle tilläggen uppgått till sammanlagt 27,000 kronor och hela anslaget sålunda till inalles 118,500 kronor.

Vid beräkning av erforderligt anslag enligt nu föreliggande förslag torde man böra hålla möjligheten öppen att lämna anslag till hela det från början beräknade antalet skolor och sålunda räkna med nio skolor i södra och mellersta Sverige samt fyra i Norrland och Dalarna. Under iakttagande härav skulle för lantbruksskolorna erfordras följande anslagsbelopp:

9 skolor i södra och mellersta Sverige à kronor 10,000	kronor	90,000
4 » » Norrland och Dalarna à kronor 8,500	»	34,000
Ålderstillägg enligt förut angivna grunder, beräknade till	»	8,000
	Summa kronor	132,000.

Sammanfattning.

Lantmanna-skolor.

Enligt ovanstående förslag skulle sålunda till lantmannaskola av statsmedel utgå följande understöd:

1) till ordinarie kurs högst	kronor	7,000
(med iakttagande av att anslaget reduceras med 500 kronor, därest skolas föreståndare tillika är föreståndare för folkhögskola)		
varav i grundanslag	»	3,000
2) till en andra ordinarie årskurs högst	»	2,500
varav i grundanslag	»	1,250
3) till längre kurs högst	»	6,500
(med iakttagande av att anslaget reduceras med ytterligare 350 kronor, därest skolans föreståndare tillika är föreståndare för folkhögskola)		
varav i grundanslag	»	4,000
4) till fortsättningskurs	»	3,500
(med iakttagande av att anslaget reduceras med ytterligare 350 kronor, därest skolans föreståndare tillika är föreståndare för folkhögskola)		
5) till parallellundervisning vid ordinarie kurs, där elevantalet överstiger 30	»	1,500

6) samt därjämte erforderligt belopp till

a) ålderstillägg åt föreståndare och fast anställda ämneslärare, nämligen till föreståndare två ålderstillägg, vartdera å 500 kronor, efter respektive 5 och 10 års oförvitlig tjänstgöring och till ordinarie ämneslärare tre ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, efter respektive 5, 10 och 15 års oförvitlig tjänstgöring;

b) bidrag till ersättning åt vikarie för föreståndare eller lärare, som på grund av sjukdom eller för fullgörande av offentligt uppdrag är tjänstledig, med belopp motsvarande högst en tredjedel av den för befattningen fastställda minimigrundlönen,

under i huvudsak följande villkor:

1) att vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt, ifråga om ny skola, jämväl inspektören över lantmanna- och lanthushållsskolorna vitsordat behovet inom orten av dylik skola;

2) att, då fråga är om anslag till längre kurs eller fortsättningskurs, lantbruksstyrelsen efter hörande av omförmälda inspektör vitsordat skolans lämplighet för hållande av dylik kurs;

3) att undervisningen pågår vid ordinarie kurs i minst 125, vid längre kurs i minst 215 och vid fortsättningskurs i minst 95 dagar, Kungl. Maj:t dock obetaget att, där särskilda skäl därtill föranleda, undantagsvis medgiva nedsättning i stadgad minimitid;

4) att elevantalet i ordinarie kurs uppgår till minst 15 och högst 60 eller då fråga är om skola, som varit i verksamhet minst tre år, i medeltal för de

tre sista åren till minst 15, skolande tillika, då fråga är om en andra ordinarie kurs under året, elevantalet i den första ordinarie kursen hava uppgått till minst 50, med rätt för Kungl. Maj:t att på grund av särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd, oaktat villkoren ifråga om elevantal icke äro uppfyllda;

5) att elevantalet i längre kurs och fortsättningskurs uppgår till minst 15 och högst 30, skolande tillika elevantalet i skolans ordinarie kurs i medeltal för de tre sista läsåren hava uppgått till minst 30, med rätt för Kungl. Maj:t att medgiva sådant undantag, som under punkt 4) nämnts;

6) att inom orten tillskjutes bidrag, som, inberäknat elevavgifter, uppgår till minst lika stort belopp som det, varmed statsunderstödet till skolan överstiger grundanslaget;

7) att vid ordinarie kurs, längre kurs eller fortsättningskurs för varje påbörjat 1,000-tal kronor av statsunderstödet minst en frielev eller dubbla antalet elever mot halv undervisningsavgift må äga åtnjuta undervisning vid kursen, i den mån de obemedlade eller mindre bemedlade elever vid kursen, vilka erhållit understöd av statsmedel till genomgående av kurs vid lantmannaskola, samt de obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande, vilka anmäla sig till erhållande av dylik förmån, uppgå till motsvarande antal;

8) att vid längre kurs eller fortsättningskurs för varje 1,000 kronor av statsunderstödet minst två elever från annat län än det, där skolan är förlagd, äga åtnjuta undervisning vid kursen, i den mån inträdesberättigade sökande från andra län uppgå till motsvarande antal;

9) att för undervisningens bestridande vid skolan finnas fast anställda och till delaktighet i vederbörande pensionsanstalt anmälda en föreståndare och en ämneslärare eller, då både ordinarie och längre kurs hållas, en föreståndare och två lärare; skolande, där såväl lantmannaskola som folkhögskola äro förlagda till samma plats och hava gemensam föreståndare, vars huvudsakliga tjänstgöring är förlagd till folkhögskolan, ytterligare en fast anställd lärare finnas vid skolan;

10) att till den fast anställda lärarpersonalen utbetalas, förutom ålderstillägg, följande minimilöner:

a) till föreståndare, förutom bostad och bränsle eller motsvarande ersättning, minst 800 kronor — där särskild rektor finnes anställd minst 650 kronor — för tjänstgöring endast vid ordinarie kurs 4,000 kronor och för tjänstgöring vid ordinarie kurs jämte längre kurs, fortsättningskurs eller andra årskurs 5,400 kronor;

b) till fast anställd ämneslärare, förutom bostad och bränsle eller motsvarande ersättning, minst 500 kronor, för tjänstgöring endast vid ordinarie kurs 3.000 kronor och för tjänstgöring vid ordinarie kurs jämte längre kurs, fortsättningskurs eller andra årskurs 3,700 kronor;

11) att skolans verksamhet bedrives i full överensstämmelse med gällande reglemente samt av lantbruksstyrelsen utfärdade föreskrifter;

12) att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i varje särskilt fall finner skäl föreskriva; samt

13) att skolan årligen avgiver berättelse om sin verksamhet;

skolande i övrigt gälla:

att föreståndare och fast anställd ämneslärare för åtnjutande av rätten till löneförhöjning genom ålderstillägg äga tillgodoräkna sig den tid, de före lönereglerings ikraftträdande oavbrutet såsom fast anställda bestritt motsvarande befattning vid lantmanna- eller lantbruksskola;

att föreståndare och fast anställd ämneslärare för åtnjutande av rätten till löneförhöjning genom ålderstillägg äga tillgodoräkna sig den tid, de såsom fast anställda uppehållit motsvarande befattning vid annan lantmanna- eller lantbruksskola;

att föreståndare eller fast anställd ämneslärare, som på grund av sjukdom åtnjuter tjänstledighet, skall vara skyldig att därunder till vikarien avstå en tredjedel av de med befattningen förenade kontanta avlöningsförmånerna utom ålderstillägg;

att föreståndare eller fast anställd ämneslärare, som för fullgörande av offentligt uppdrag åtnjuter tjänstledighet, skall vara skyldig att därunder till vikarien avstå så stor del av de med befattningen förenade kontanta avlöningsförmånerna, som Kungl. Maj:t för varje särskilt fall bestämmer; samt

att ifråga om skyldighet att avgå från tjänst, rätt till pension samt pensionsavgifternas fördelning på skola och befattningshavare m. m. skola gälla bestämmelserna i nådiga reglementet för dövstumlärarnas pensionsanstalt.

Lanthushålls-skolor.

Enligt förslaget skulle vidare till lanthushållsskola av statsmedel utgå följande understöd:

1) till kortare kurser:

a) till första årskurs högst	kronor	3,200
b) » andra » »	»	2,600
c) » tredje » »	»	2,000
varav i grundanslag för varje kurs	»	1,500

2) till längre kurser:

a) till första årskurs högst	»	4,500
b) » andra » »	»	3,600
varav i grundanslag för vardera kursen	»	2,250

3) samt därjämte erforderligt belopp till ålderstillägg åt föreståndarinna och fast anställd lärarinna, nämligen till föreståndarinna två ålderstillägg, vartdera å 300 kronor, efter respektive 5 och 10 års oförvitlig tjänstgöring, samt till lärarinna tre ålderstillägg, vart och ett å 300 kronor, efter respektive 5, 10 och 15 års oförvitlig tjänstgöring;

under i huvudsak följande villkor:

1) att vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt, i fråga om ny skola, jämväl inspektören över lantmanna- och lanthushållsskolorna vitsordar behovet inom orten av skolan;

2) att kortare kurs pågår under minst 105 och längre kurs under minst 165 dagar, i båda fallen ferier oberäknade, Kungl. Maj:t dock obetaget att, där särskilda skäl därtill föranleda, undantagsvis medgiva nedsättning i stadgad minimitid;

3) att antalet elever vid kursen uppgår till minst 12 och högst 24, med rätt likväl för Kungl. Maj:t att på grund av särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd för kurs, vars elevantal understiger förstnämnda siffra;

4) att inom orten tillskjutes bidrag, som, inberäknat elevavgifterna, uppgår till minst lika stort belopp som det, varmed statsunderstödet till kursen överstiger grundanslaget;

5) att för varje påbörjat 1,000-tal kronor av statsunderstödet minst en fri-elev eller dubbla antalet elever mot halv undervisningsavgift må äga åtnjuta undervisning vid kursen, i den mån de obemedlade och mindre bemedlade elever vid kursen, vilka erhållit understöd av statsmedel för genomgående av kurs vid lanthushållsskola, samt de obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande, vilka anmäla sig till erhållande av sådan förmån, uppgå till motsvarande antal;

6) att för undervisningens bestridande vid skolan finnas fast anställda en föreståndarinna och minst en lärarinna samt, där skolans föreståndarinna på grund därav att hon är gift och sköter eget hushåll eller av annan anledning ej bestrider full tjänstgöring, dessutom en extra lärarinna;

7) att till den fast anställda lärarpersonalen utbetalas, förutom ålderstillägg, följande minimilöner:

a) till föreståndarinna med full tjänstgöring, utom bostad och bränsle, för kortare kurser, 1,400 kronor för den första, 1,000 kronor för den andra och 800 kronor för den tredje årskursen samt för längre kurser, 2,000 kronor för den första och 1,400 kronor för den andra kursen;

b) till fast anställd lärarinna för full tjänstgöring, förutom bostad och bränsle eller motsvarande ersättning, minst 300 kronor, för kortare kurser 1,000 kronor för den första, 800 kronor för den andra och 600 kronor för den tredje kursen samt för längre kurser 1,500 kronor för den första och 1,000 kronor för den andra kursen;

8) att skolans verksamhet bedrives i full överensstämmelse med gällande reglemente och av lantbruksstyrelsen utfärdade föreskrifter;

9) att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i varje särskilt fall finner skäl föreskriva; samt

10) att skolan årligen avgiver berättelse om sin verksamhet;

skolande i övrigt gälla:

att föreståndarinna och fast anställd lärarinna för åtnjutande av rätten till löneförhöjning genom ålderstillägg äga tillgodoräkna sig den tid, de före löneregleringens ikraftträdande oavbrutet såsom fast anställda bestritt befattning vid statsunderstödd lanthushållsskola såsom föreståndarinna, respektive lärarinna; samt

att föreståndarinna och fast anställd lärarinna för åtnjutande av rätten till löneförhöjning genom ålderstillägg äga tillgodoräkna sig den tid, de såsom fast anställda uppehållit motsvarande befattning vid annan lanthushållsskola.

Lantbruksskolor.

Enligt förslaget skulle slutligen till lantbruksskola av statsmedel utgå följande understöd:

1) till en var av nio lantbruksskolor i södra och mellersta Sverige kronor 10,000,
2) till en var av fyra lantbruksskolor i Norrland och Dalarna ..... » 8,500,
3) samt därjämte erforderligt belopp till ålderstillägg åt föreståndare och förste lärare, nämligen till föreståndare två ålderstillägg, vartdera å 500 kronor, efter respektive 5 och 10 års oförvitlig tjänstgöring samt till förste lärare tre ålderstillägg, vart och ett å 500 kronor, efter respektive 5, 10 och 15 års oförvitlig tjänstgöring;

under i huvudsak följande villkor:

1) att skolas verksamhet bedrives i full överensstämmelse med gällande reglemente och av lantbruksstyrelsen meddelade föreskrifter;

2) att för undervisningens bestridande vid skolan finnas fast anställda en föreståndare och en förste lärare samt vid skola i södra och mellersta Sverige dessutom en andre lärare;

3) att till de båda förstnämnda utbetalas förutom ålderstillägg följande minimilöner:

a) till föreståndare, förutom bostad, bränsle och trädgårdsland, 5,700 kronor;

b) till förste lärare, förutom bostad, bränsle och vid behov trädgårdsland, 3,700 kronor;

4) att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i varje särskilt fall finner skäl föreskriva, samt

5) att skolan årligen avgiver berättelse om sin verksamhet;

skolande i övrigt gälla:

att föreståndare och förste lärare för åtnjutande av rätten till löneförhöjning genom ålderstillägg äga tillgodoräkna sig den tid, de före löneregleringens ikraftträdande oavbrutet såsom fast anställda bestritt motsvarande befattning vid lantmanna- eller lantbruksskola, samt

att föreståndare och förste lärare för åtnjutande av rätten till löneförhöjning genom ålderstillägg äga tillgodoräkna sig den tid, de såsom fast anställda uppehållit motsvarande befattning vid annan lantbruksskola eller lantmannaskola.

Hemställan. Med åberopande av vad ovan framhållits samt med hänvisning till de ifråga om varje skoltyp utförda kostnadsberäkningar får lantbruksstyrelsen i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att från och med år 1920

dels höja

ordinarie förslagsanslaget till understöd åt lantmannaskolor från 240,000 kronor till 400,000 kronor;

ordinarie förslagsanslaget till understöd åt lanthushållsskolor från 60,000 kronor till 175,000 kronor; samt

ordinarie anslaget till understöd åt nio lantbruksskolor i södra och mellersta Sverige samt fyra dylika skolor i Dalarna och Norrland från 91,500 kronor till 124,000 kronor;

dels ock anvisa ett ordinarie förslagsanslag av 8,000 kronor till ålderstillägg åt föreståndare och lärare vid lantbruksskolor;

allt att utgå enligt ovan närmare angivna grunder.

I detta ärendes handläggning hava deltagit generaldirektören Flach, byråcheferna Insulander och Bjurstedt samt inspektörerna Ljung och Kruse.

Stockholm den 29 januari 1919.

Underdånigst

WILHELM FLACH.

ERIK INSULANDER.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1919.